

ELÄMYKSIÄ ELÄINTEN PARISSA

Maatilaseikkailuleiri 5–7-vuotiaille lapsille

Helsingin Mikaelin seurakunnassa

Elisa Hytti ja Emilia Perkiö

Opinnäytetyö, syksy 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto / Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) +

diakonin virkakelpoisuus /

kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Hytti, Elisa & Perkiö, Emilia. Elämyksiä eläinten parissa – Maatilaseikkailuleiri 5–7-vuotiaille lapsille Helsingin Mikaelin seurakunnassa. Järvenpää, syksy 2010, 71 s, 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto / Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus / kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli järjestää leiri alle kouluikäisille lapsille maatalaisessa ympäristössä ja samalla kehittää uudenlaista toimintamuotoa. Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyön yksityiseltä henkilöltä saaman lahjoituksen varoin oli tarkoitus mahdollistaa mellunkyläläisille lapsille pääsy maalle eläinten ja luonnon pariin.

Leirin suunnittelun pohjaksi tutustuttiin Kontulaan alueena sekä Helsingin Mikaelin seurakuntaan toimintaympäristönä. Leirille haettiin 5–7-vuotiaita lapsia, jotta tutustuimme tämän ikäisten lasten persoonallisuuden ja ajattelun kehitykseen sekä sosiaaliseen kehittyneisyyteen. Koska leiri oli seurakunnan toimintaa, kiinnitettiin huomioita myös kristillisyyteen ja kristilliseen kasvatukseen. Myös ympäristökasvatukseen ja seikkailukasvatukseen liittyvää teoriaa käytettiin leirin suunnittelun pohjana.

Opinnäytetyön aihe selvisi keväällä 2009, jolloin yhteistyö Helsingin Mikaelin seurakunnan kanssa alkoi. Suunnittelu eteni opinnäytetyöntekijöiden keskinäisissä palavereissa sekä tapaamisissa seurakunnan työntekijöiden kanssa. Leiri ja siihen liittyvät oheistapahtumat järjestettiin. Leirin jälkeen toteutui leirin ja siihen liittyneiden oheistapahtumien arviointi saatujen palautteiden avulla, jolloin myös kirjallinen raportti tehtiin.

Leirille osallistui 15 lasta. Myös oheistapahtumissa osanotto oli runsasta. Palautetta kerättiin lapsilta useampia kertoja. Vanhemmat, isokset ja leirillä ollut seurakunnan työntekijä antoivat kirjallisen palautteen leirin jälkeen. Omien kokemusten ja palautteiden pohjalta asetetut tavoitteet saavutettiin ja leiri onnistui.

Asiasanat: leirit, lapset, seurakunta, kristillinen kasvatus

ABSTRACT

Hytti, Elisa & Perkiö, Emilia. Experiences in a farmhouse environment – The Farm Adventure Camp for 5 to 7 years old children arranged by Mikael parish of Helsinki. 71 p., 3 appendices. Language: Finnish. Järvenpää. Autumn 2010. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Diaconal Social Work / Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to arrange a camp for the children under seven years old in a farmhouse environment. This camp was initiated by a private person who donated money to the Mikael parish of Helsinki and its early childhood education and work among families with children. The purpose was to enable children living in Mellunkylä area to get to go to the countryside and see animals and nature.

To prepare this camp Kontula area and the Mikael parish of Helsinki were familiarized as operational environment. The camp was intended to 5 to 7 year-olds, so personality, cognition and social development of a child were studied as well as Christianity and Christian education. Also theories based on environmental and adventure education were used in planning the camp.

Co-operation with the Mikael parish of Helsinki began in spring 2009. The actual preparations for camp included meetings with the workers in the parish. Also meetings to children and their parents were arranged and the camp took place in June 2010. Evaluation of the camp and meetings in relation to camp were carried out after the camp as well as writing the report.

There were 15 children in the camp. Also in other meetings there was good participation. Feedback was collected from children, their families as well as volunteers and the parish youth work leader. According to experiences and feedback the camp and meetings succeeded.

Key words: camps, children, parish, Christian education

SISÄLLYS

1 UUDENLAISTA TOIMINTAA LUOMASSA.....	6
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	8
2.1 Mellunkylän alue.....	8
2.2 Helsingin Mikaelin seurakunta ja sen varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyö ..	9
3 VIISI–SEITSEMÄNVUOTIAAN LAPSEN KEHITYSVAIHE	12
3.1 Persoonallisuuden ja ajattelun kehitys.....	12
3.2 Lapsi sosiaalisena toimijana	13
3.3 Leikkivä lapsi	15
4 KRISTILLINEN KASVATUS JA DIAKONIA	17
4.1 Kristillisen kasvatuksen kuusi ulottuvuutta.....	17
4.2 Diakonian lähtökohdat.....	19
4.3 Godly Play – Suuri leikki.....	19
4.4 Lattiakuvat	20
5 LEIRITYÖ – SEIKKAILU- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN LUONTEVA KOHTAAMISYMPÄRISTÖ.....	22
5.1 Leirityö työmuotona	22
5.2 Ympäristökasvatus	23
5.3 Seikkailukasvatus.....	25
6 SUUNNITELMISTA KÄYTÄNTÖÖN – KOHTI MAATILASEIKKAILULEIRIÄ .	28
6.1 Lähtökohtia ja tavoitteita.....	28
6.2 Suunnittelun ja toteutuksen työskentelytapoja.....	30
6.3 Leirin mainostaminen ja leirille ilmoittautuminen	32
6.4 Lasten iän vaikutus leirin suunnitteluun	33
6.5 Kristillinen kasvatus leirillä.....	34

6.6 Ympäristökasvatus ja seikkailukasvatus leirin suunnittelussa	35
6.7 Hartauksien suunnittelu	36
7 VANHEMPAINILLASTA MUISTELUILTAAN – TOIMINNAN KUVAUS.....	39
7.1 Ennen leiriä järjestetyt tapahtumat	39
7.2 Leiri ja sen jälkeiset tapahtumat	40
8 ARVIOINTI.....	44
8.1 ”Oli kiva hoitaa eläimiä” – lapset palautteen antajina	44
8.2 ”Järjestäkää toistekin!”, vanhemmat antoivat palautetta.....	46
8.3 ”Sai uutta kokemusta lasten kanssa olemisesta” – isosten palaute.....	49
8.4 ”Onnistunut toteutus” – seurakunnan varhaisnuorisotyöntekijä	51
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	54
9.1 Tavoitteiden saavuttaminen.....	54
9.2 Leiri ja siihen liittyvät oheistapahtumat – toteutettavissa myös kunnan tai järjestön tapahtumina	58
9.3 Ammatillinen kehittyminen.....	60
LÄHTEET	62
LIITTEET	68
LIITE 1: Maatilaseikkailuleirin mainos	
LIITE 2: Maatilaseikkailuleirin leirikirje	
LIITE 3: Maatilaseikkailuleirin ohjelma	

1 UUDENLAISTA TOIMINTAA LUOMASSA

Olemme kiinnostuneita lasten parissa tehtävästä työstä ja halusimme opinnäytetyömme liittyvän lapsiin. Kysyimme seurakunnan lapsityönohjaajalta mahdollisia opinnäytetyötoiveita, koska seurakunnan lapsityö on meitä molempia kiinnostava työmuoto. Tällöin saisimme alusta alkaen seurakunnan lapsityöstä myös yhteistyökumppanin hankkeellemme. Lähtiessämme suunnittelemaan leiriä, totesimme, ettei alle kouluikäisille lapsille oikeastaan ole järjestetty leirejä ilman vanhempien mukanaoloa leirillä. Kokemuksemme mukaan perhetyön toimintamuotona järjestetään perheleirejä, mutta muuten alle kouluikäisille ei leirejä juuri järjestetä. Näistä lähtökohdista oli mieluista ja toisaalta haastavaa ryhtyä kehittämään 5–7-vuotiaille suunnattua leiriä.

Työmme idea on peräisin yksityiseltä lahjoittajalta, jonka toivetta lähdimme toteuttamaan. Projektimme oli osa Helsingin Mikaelin seurakunnan toimintaa, joten pidimme tärkeänä työyhteisön mukana olemista ja sen toiveiden huomioon ottamista. Leiri alle kouluikäisille oli uudenlainen tapahtuma seurakunnassa, jossa leirityö tätä vanhemmille on kuitenkin tärkeä osa seurakunnan toimintaa. Pidämme tärkeänä tutustuttaa myös pienempiä lapsia tähän seurakunnan merkittävään kasvatuksen toimintamuotoon. Toivomme, että positiivinen kokemus leirielämästä herättäisi innostuksen osallistua leireille sekä seurakunnan muuhun toimintaan myös myöhemmin.

Projektimme toteuttaa leiri alle kouluikäisille on varmasti harvinainen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnissa. Leiri alle kouluikäisille oli ainakin Helsingin Mikaelin seurakunnassa vieras toimintamuoto, eikä seurakunnan lapsityönohjaaja ollut kuullut tämänkaltaista toimintaa järjestettävän muissakaan seurakunnissa. Aloittaessamme uudenlaisen toimintamuodon toteuttamisen lapsiryhmälle, koimme tärkeänä samalla havainnoida ja arvioida leiriprosessin onnistumista. Myönteisen palautteen myötä sekä omien onnistumisen kokemusten kautta pystymme suosittelemaan leirien järjestämistä alle kouluikäisille sekä Helsingin Mikaelin seurakunnassa että muiden toimijoiden toimintamuotona. Raportistamme selviää, minkälaisia asioita otimme huomioon leiriä suunniteltaessa. Työhömmme tutustuminen hyödyttää varmasti toimijoita, jotka aikovat järjestää samankaltaisia tapahtumia tai toimintaa.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Opinnäytetyömme oli osa Helsingin Mikaelin seurakunnan toimintaa. Seurakunta sijaitsee Itä-Helsingissä monikulttuurisella alueella, jossa yli 15 prosenttia asukkaista on ulkomaalaistaustaisia (Mellunkylä-lehti 2010, 5). Mikaelin seurakunnan alue on vuoden 2009 alusta muuttunut, kun osa Lounais-Sipoosta liitettiin Helsinkiin (Kero 2007), joten nyt seurakuntaan kuuluu Kontulan, Mellunmäen, Kurkimäen, Vesalan, Kivikon ja Fallpakan alueiden lisäksi niin sanottu liitosalue (Helsingin Mikaelin seurakunta i.a.).

2.1 Mellunkylän alue

Kontulan yli 20 000 asukkaan esikaupunkialueen rakentaminen on aloitettu 1960-luvulla, Mellunmäen rakennus hieman sen jälkeen. Muut kolme aluetta – Kurkimäki, Vesala ja Kivikko – ovat alkaneet rakentua 1980- ja 1990-luvuilla muun muassa sen jälkeen, kun alueelle on alettu rakentaa metrorataa. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2010, 186.) Mellunkylä on Suomen asukasluvultaan suurin kaupunginosa. Mellunkylässä asuu reilu 36 000 asukasta. (Mellunkylä-lehti 2010, 5.) Kontulassa metroaseman läheisyydessä sijaitsevassa Suomen suurimmassa avo-ostoskeskuksessa on hyvät palvelut päivittäistavarakappoihin, nuorisotaloihin ja kirjastoihin. (Korhonen-Wälmä 2008, 48, 70.)

Noin puolet Mellunmäen alueen asunnoista on vuokra-asuntoja. Helsingin kaupungin keskiarvo on hieman yli 40 prosenttia. Työttömyysaste Mellunkylän alueella on liki 10 prosenttia, mikä on miltei kaksinkertainen kaupungin keskiarvoon nähden. Toimeentulotuen saajia oli vuonna 2008 noin 140 asukasta tuhatta kohden; koko Helsingin keskiarvo on 89 tuhatta kohden. Alle 18-vuotiaista lastensuojelun asiakkaita oli koko kaupungissa 86 tuhatta lasta kohden ja perheneuvoloiden 24 tuhatta kohden. Samat luvut Mellunkylän alueella olivat 118 lastensuojelun asiakasta tuhatta lasta kohden ja 21 perheneuvoloiden asiakasta tuhatta kohden. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2010, 33, 187–189.)

Suomen- tai ruotsinkielisiä on alueen asukkaista 81,8 prosenttia. Näin ollen muunkielisiä asukkaita on noin viidesosa alueen asukkaista. Ulkomaalaistaustaisia asukkaita on 18 prosenttia väestöstä. Koko Helsingin alueella kymmenen prosenttia asukkaista on ulkomaalaistaustaisia; itäisessä Helsingissä vastaava luku on 15 prosenttia. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2010, 32, 176, 188.) Itäinen Helsinki ja Mellunmäen alue ovat siis hyvin monikulttuurista aluetta myös monikulttuurisena pidetyn pääkaupunkiseudun sekä Helsingin mittakaavassa.

2.2 Helsingin Mikaelin seurakunta ja sen varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyö

Helsingin Mikaelin seurakunnan jäseniä on alueen yli 36 000 asukkaasta 22 000 (Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2010, 2), joten kirkkoon kuuluu alueen asukkaista noin 60 prosenttia. Helsingin seurakuntien keskiarvo on liki 70 prosenttia. Mikaelin seurakunnassa on siis yksi Helsingin matalimmista kirkkoonkuulumisprosentteista (Lepistö 2007, 1).

Seurakunnan henkilökuntaan kuuluu noin 50 eri alojen ammattilaista. Seurakunnan alueella sijaitsee kaksi kirkkoa: Kontulassa sijaitseva seurakunnan pääkirkko Mikaelinkirkko sekä Sipoosta liitetyllä alueella sijaitseva Östersundomin kappeli. Seurakunnan alueella on näiden lisäksi neljä muuta toimipistettä: Mellunmäen seurakuntakeskus, Kaaren seurakuntakoti Kontulassa, Sakarinmäen seurakuntakoti liitosalueella sekä Pyhän Jysäyksen seurakuntatalo Kivikossa. (Mikael-lehti 2010, 32.)

Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyöhön kuuluvat seuraavat työmuodot: pyhäkoulu-, päiväkerho-, avoin päiväkerho-, päivähoito-, perhe-, koululaisten iltapäiväkerho- sekä yhteinen lapsityö (Helsingin Mikaelin seurakunta 2009). Lähtökohtina Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksessa pidetään lapsen arvoa Jumalan kuvana, ei keskeneräisenä ihmisenä, tämän oikeuksia Jumalan läsnäolon kokemiseen ja kristittyinä elämiseen sekä lapsi- ja perheyön suurta ja vaikuttavaa arvoa. Kasvatuskumppanuus sekä kasteen jälkeinen vastavuoroinen ja säännöllinen yhteydenpito perheisiin ovat myös työn lähtö-

kohtia. Seurakunnan varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyössä on havaittavissa viisi läpäisevää näkökulmaa, orientaatiota, kaikissa toimintamuodoissa. Jumalanpalveluskasvatus lauluineen, kirkkovuoden seuraamisineen ja ehtoolliskasvatuksineen, hiljaisuuden ja pyhän kokeminen, ympäristökasvatus, musiikki- ja taidekasvatus sekä liikuntakasvatus ovat nämä viisi orientaatiota. Perheiden postituslistalla olevat perheet saavat sähköpostitse noin kerran kuussa tietoa toiminnasta, kirkkovuoden ajankohdasta sekä ideoita sen käsittelyyn esimerkiksi askarrellen ja laulaen kotona. (Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2010, 1, 4–6, 9.)

Erilaisten työmuotojen toimintaan kuuluu vielä monenlaista säännöllistä viikko-toimintaa seurakunnan lapsille ja perheille. Eri toimipisteissä järjestettävä avoin perhekerho on nimensä mukaan avointa matalan kynnyksen toimintaa. Avoin perhekerho koostuu muskari-hetkestä, askartelusta ja välipalasta ja on vanhemmille tärkeä vertaisverkostoitumisen mahdollisuus. Päiväkerhot taas ovat ryhmätoimintaa 3-6-vuotiaille lapsille ja ne kokoontuvat kaksi tai kolme kertaa viikossa aamu- tai iltapäivällä kahdesta kolmeen tuntiin. Päiväkerhojen toiminta tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä leikin, musiikin, liikunnan ja luovan toiminnan kautta. Iltapäiväkerho on 1.–2.-luokkalaisille järjestettyä perusopetuslain mukaista iltapäivätoimintaa ja se kokoontuu arkipäivisin koulun jälkeen. Toiminnalla tuetaan sosiaalista kasvua, yhteistyötaitoja ja autetaan lasta ymmärtämään kristillisen uskon keskeisiä asioita. (Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2010, 7–8.)

Pyhäkoulu kokoontuu Mikaelinkirkolla messun ajan sunnuntaisin. Pyhäkoulua ohjaa kaksi seurakunnan vapaaehtoista ja siellä on monipuolista toimintaa, muun muassa lauletaan, hiljennytään ja kuullaan Raamatun kertomuksia. Muita viikoittaisia toimintoja ovat musiikkikerhot, kantelekerho ja lapsikuoro Ilopisarat, joista musiikkikerho on suunnattu 3–6-vuotiaille, kaksi muuta yli 7-vuotialle. (Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2010, 7–8.) Diakoniatyöntekijä, lastenohjaaja ja vapaaehtoinen lastenhoitaja toteuttavat viikoittain perheille suunnatun raamattupiirin, Perheraamisen. Perheraamis aloitetaan yhteisellä kahvilla ja välipalalla, jonka jälkeen vietetään yhteistä har-taushetkeä ja esimerkiksi leikitään laululeikkejä. Tämän jälkeen on aikuisille

suunnattu diakoniatyöntekijän vetämä raamattupiiri ja lapsille omaa ohjelmaa. (Tuuli Valaranta, henkilökohtainen tiedonanto 26.10.2010.)

Harvemmin kuin kerran viikossa järjestettävää toimintaa perheille ovat esimerkiksi kaksi tai kolme kertaa kaudessa vietettävä perhemessu, jonka yhteydessä on mahdollisuus lounaaseen sekä yhteiseen toimintaan esimerkiksi puuhoivapäivän merkeissä. Messu noudattaa lyhennettyä yksinkertaista kaavaa ja siellä lauletaan lasten virsiä ja usein seurakunnan lastenkuoro Ilopisarot on mukana toteutuksessa. Myös perheleirejä ja -retkiä järjestetään: perheleirejä toteutetaan yleensä yksi ja yhteistyössä varhaisnuorisotyön kanssa toteutetaan kaksi äitien ja lasten retkeä vuodessa. Isien ja poikien retkiä järjestää seurakunnan varhaisnuorisotyö. Kesän päiväleirejä järjestetään 7–10-vuotiaille koululaisille ensimmäisillä kahdella kesälomaviikolla ja niissä on monipuolisen toiminnan lisäksi ruokailu. Erilaisia epäsäännöllisempiä tapahtumia perheille ovat esimerkiksi päiväkerhojen joulun- ja kevätjuhlat, lasten kauneimmat joululaulut tai mukanaolo alueen tapahtumissa. (Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2010, 7–8.)

Yhteistyötä tehdään päivähoidon kanssa, mikä tarkoittaa tuen antamista alueen 27 päiväkodin henkilökunnalle, perhepäivähoitajille sekä vanhemmille. Käytännössä yhteistyö on esimerkiksi päiväkotivierailuja, joulun- ja kevätkirkojen järjestämistä päiväkodeille sekä perhepäivähoitoryhmille, esikouluikäisille kotikirkkotutuksi -kierrosten järjestämistä sekä alueen päiväkotien yhteistyökokouksien järjestämistä kaksi kertaa toimintakaudessa. (Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2010, 9.)

3 VIISI–SEITSEMÄNVUOTIAAN LAPSEN KEHITYSVAIHE

Lapsuutta ei tule ajatella nuoruuteen tai aikuisuuteen valmistavana jaksena, vaan lapsuus tulee käsittää omana ainutlaatuisena elämänvaiheenaan (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 10). Yksilön kehitys taas on tiettyyn aikaan ja tiettyyn kulttuuriin sidoksissa olevaa sosiaalistumista (Lehtinen & Kuusinen 2001, 19). Ihmisen kasvua ja kehitystä ovat pyrkineet selvittämään aikojen saatossa monet psykoanalyttikot. Yksi tunnetuimmista on varmasti Sigmund Freud, joka 1900-luvun alussa kehitti teoriaa ja uutta näkökulmaa, joiden avulla hän pyrki tutkimaan ihmisen psyykkistä puolta. Psykoanalyttiset teoriat ovat tuoneet esille varhaislapsuuden erityistä merkitystä ihmisen psyykkiselle kehitykselle ja mielen tasapainoiselle kasvulle. Näin ollen jo vauvaikäisenä koettu hoiva ja vuorovaikutus hoitajan kanssa luovat tärkeän pohjan mielen kehittymiselle, psyykkiselle kehitykselle sekä näiden kautta myös ruumiilliselle kehitykselle. (Brummer 2002, 78–80.)

3.1 Persoonallisuuden ja ajattelun kehitys

Persoonallisuuden kehittymisestä ovat luoneet teorioita Freudin (1856–1939) lisäksi myös muun muassa Margaret Mahler (1897–1985), Erik H. Erikson (1902–1992) ja Daniel Stern. Mahlerin teoria käsittelee minän kehittymistä lapsen syntymästä kolmevuotiaaksi. Eriksonin mukaan ihmisellä on ratkottavanaan erilaisia kehityshaasteita läpi elämän. Lapsuudessa kehityshaasteen ratkaisun kautta syntyvät turvallisuuden ja luottamuksen perusvoimat. 4–5-vuotias lapsi käy läpi Eriksonin mukaan syyllisyyden tunteita aloitteellisuuteen verrattuna. Kuusivuotiaat ratkovat haastetta ahkeruuden ja alemmuuden välillä. Lapsuudessa muodostuneet kokemukset kehityshaasteista vaikuttavat myös siihen, miten ihminen tulevaisuudessa kokee kehitystehtävien tuomat haasteet. Myönteisen käsityksen muodostuminen omista taidoista on siis erityisessä asemassa lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Freudin teoriassa viisivuotiaat siirtyvät fallisesta vaiheesta latenssivaiheeseen. Freudin psykoseksuaalisen määritelmän mukaan tämän ikäiset lapset ovat kiinnostuneita seksuaalisuuden sijaan

harrastamisesta ja uuden oppimisesta. Daniel Sternin psyykkisen minän kehitysteoria ulottuu lapsen syntymästä neljävuotiaaseen. Stern ei halunnut ajatella ihmisen kehitystä ongelmien kautta, vaan hän korosti yksilön omien aistimusten kehittymistä vuorovaikutuksessa. (Brummer 2002, 85–86; Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 70–72; Vilén ym. 2006, 149–155.)

Kehitys ei tapahdu jokaisen lapsen kohdalla samalla tavalla, vaan kehitys on yksilöllistä ja jokainen lapsi on ainutlaatuinen. Näin ollen lapsista ei pysty muodostamaan täydellistä kuvaa siitä, millaisia he ovat, pelkästään iän perusteella. (Jarasto & Sinervo 1997, 18, 24.) Noin kuusivuotiaat lapset ovat siirtymävaiheessa varhaislapsuudesta keskilapsuuteen. Lasten kehityksen ymmärtämiseksi tarvitaan tietoa esimerkiksi lapsen havaintojen, kielen, muistin ja syyseuraussuhteiden havaitsemisen kehittymisestä. Kehityspsykologi Jean Piaget'n (k. 1980) mukaan lapsella on synnynnäisten kykyjen sijaan vain valmius reagoida ympäristöönsä. Näin ollen ihmisen ajattelu ja tiedon muodot kehittyvät vuorovaikutuksessa ympäristöön. Piaget on jakanut kehityksen neljään eri vaiheeseen, jotka ovat: sensomotorinen vaihe 0–2-vuotiaana, esioperationaalinen vaihe 2–7-vuotiaana, konkreettisten operaatioiden vaihe noin kuusivuotiaasta 11–12 vuoden ikään, jolloin lapsi siirtyy formaalisten operaatioiden vaiheeseen. 4–7-vuotias lapsi elää intuitiivisen ajattelun kautta, jolloin hän pystyy luokittelemaan asioita vain yhden ominaisuuden näkökulmasta. 6–7-vuotias lapsi siirtyy jo konkreettisten operaatioiden vaiheeseen, jolloin ajattelusta tulee joustavampaa ja ongelmien ratkaisemiseen uusia vaihtoehtoja. (Nurmi ym. 2006, 19–20, 81–84, 128; Lehtinen & Kuusinen 2001, 111, 116–118; Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 160–161.)

3.2 Lapsi sosiaalisena toimijana

Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan vuorovaikutustaitoja ja kykyä tulla toimeen muiden kanssa (Vilén ym. 2006, 156). Lapsi on syntymästään asti vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Ensimmäiset kokemukset vuorovaikutuksesta syntyvät lapsen suhteessa omiin vanhempiin. Lapsen suhtautuminen äitiinsä sisältää sekä ruumiillisten että henkisten tarpeiden tyydytyksen ja turvallisuus-

den. Lapsen iän karttuessa sosiaaliset suhteet lisääntyvät. (Furman 1998, 21–22, 37, 46.) Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan valmiuksia, joiden avulla lapsi kykenee ratkaisemaan ongelmia ja saavuttamaan omia päämääriään arkipäivän tilanteissa. Sosiaaliset taidot kehittyvät huomattavasti 3–6-vuotiailla lapsilla. Tämän seurauksena lapsi kykenee hahmottamaan ympäristössään tapahtuvia asioita sekä kuvaamaan niitä. (Nurmi ym. 2006, 54–55.)

Niin lapsille kuin aikuisillekin on oleellista kuulua erilaisiin ryhmiin. Lapset viettävät usein osan päivästä päivähoitossa tai erimerkiksi päiväkerhoissa, jolloin näissä lapsista vastaavat aikuiset ovat tärkeitä kasvattajia vanhempien lisäksi. (Jarasto & Sinervo 1997, 159.) Muiden aikuisten vastatessa lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vaaditaan lasten vanhemmilta, sekä lapsilta itseltään, luottamusta lapsista huolehtivia aikuisia kohtaan. (Furman 1998, 21–22, 37, 46.) Näissä vertaisryhmissä lapset pääsevät harjoittelemaan erilaisia rooleja ja oppimaan uusia taitoja (Vilén ym. 2006, 156). Uuteen ryhmään tuleminen on aina haasteellista lapsille. Ryhmässä lapsi joutuu jakamaan aikuiset muiden kanssa, sekä huomioimaan yhteiset säännöt. Ryhmään sopeutumista helpottaa se, että sekä lapset että vanhemmat saavat tietoa uudesta paikasta etukäteen. Ryhmässä lapsi myös selkiyttää minäkuvaansa vertaamalla itseään muihin ikätovereihinsa. (Jarasto & Sinervo 1997, 159–165.)

Myös lapsen itsetunto ja käyttäytyminen kehittyvät lapsen ollessa vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Lasten kanssa olevan aikuisen on otettava huomioon ikään kuin peilikuvana oleminen. Lapsi peilaa aikuisen suhtautumisen kautta kuvaa itsestään ja muista. Näin ollen ei ole yhdentekevää, minkälaista palautetta aikuinen antaa lapselle. (Vilén ym. 2006, 462.) Yhdessä toimiminen luo vastuuntunnetta lapsille, jolloin he oppivat arvostamaan tekemäänsä. Lapsi oppii kokonaisvaltaisesti itse toimien, havaiten, liikkuen ja leikkien. (Jarasto & Sinervo 1997, 159–165.)

Ryhmässä lapset tukeutuvat aikuisten lisäksi myös toisiinsa. Tällöin erilaisten ryhmätehtävien tekeminen on erittäin opettavaista esimerkiksi kielellisesti ja tunne-elämään liittyen. Lapsilähtöisessä työskentelyssä lapsiin luotetaan ja heihin suhtaudutaan aktiivisina toimijoina. Kun toiminnat lähtevät liikkeelle lapsista,

he myös innostuvat asioista helpommin. Ryhmässä oleminen luo lapsille myös me-henkeä ja auttaa lapsia hahmottamaan ryhmän kokonaisuutta. (Vilén ym. 2006, 463.)

Lapsen suhde vanhempiin eroaa huomattavasti hänen suhteistaan ikätovereihin. Ikätovereiden kanssa toimeen tuleminen vaatii enemmän, ystävyys tulee ansaita. Toverisuhteissa lapsi oppii myös ymmärtämään muiden tarpeita ja sosiaalisia sääntöjä. Ikätovereiden kanssa toimiminen vaatii myös enemmän neuvottelua kuin vanhempien tai sisarusten kanssa oleminen. Näissä suhteissa ilmenevä vuorovaikutus on tiukasti yhteydessä lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Kuvitteellinen toiminta, kielellinen ja motorinen kehitys, sekä sosiaalisten kokemusten karttuminen kehittyvät myös vuorovaikutussuhteissa. (Poikkeus 1995, 122–124.)

Kouluikänsä tullessa ystävien merkitys korostuu. Ikätovereiden parissa opitaan sosiaalisten taitojen lisäksi muun muassa itsenäisyyteen liittyviä taitoja. Vuorovaikutus toverien kesken auttaa lasta ymmärtämään toisten näkökulmia ja mielipiteitä. Ryhmässä olemiseen saattaa sisältyä myös riskejä. Kaikki lapset ovat erilaisia ja toiset ovat suositumpia kuin toiset. Suositut lapset ovat yleensä sosiaalisesti taitavampia ja selviytyvät näin ollen paremmin. Jos lapsi joutuu torjunnan tai hylkimisen kohteeksi, vaikuttaa se lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Hyljeksityillä lapsilla voi esiintyä masentuneisuutta tai aggressiivisuutta. Tämä voi luoda myös ongelmia negatiivisten tunteiden käsittelyyn, sekä muiden näkökulmien ymmärtämiseen. (Nurmi ym. 2006, 109–111.)

3.3 Leikkivä lapsi

Lapsen ensi kokemukset leikistä tapahtuvat hyvin varhain. Aikuinen hakee kontaktia jo vastasyntyneeseen lapseen katseen ja kosketuksen kautta. Aikuisen ja lapsen leikillä on suuri merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta. Näiden ensimmäisten leikkikokemusten kautta lapsi saa kokemuksia myös vuorovaikutuksesta. Lapsen kasvaessa leikit kehittyvät mielikuva- ja esinetoin-

leikeistä liikkumista, rooleja, juonia ja sääntöjä sisältäviin leikkeihin. (Vilén ym. 2006, 160–163; Nurmi ym. 2006, 59–60.)

Leikki liitetään myös hyvin usein kokonaisvaltaiseksi ruumiilliseksi toiminnaksi: lapsi heittäytyy leikkiin koko kehollaan (Privett 2009, 104). Leikki heijastaa kokonaisvaltaisesti sekä lapsen motorista, tiedollista, kielellistä että sosiaalista kehitystä. Leikkiä seuraamalla voidaan tehdä päätelmiä muun muassa lapsen kielenkäytöstä ja tarkkaavaisuudesta. Leikin avulla lapsi myös oppii tulemaan toimeen ikäistensä kanssa, muodostamaan suhteita sekä ymmärtämään muiden näkökulmia. (Nurmi ym. 2006, 62–63.) Mielikuvitus- ja roolileikit kehittyvät lapsen kielen kehityksen mukana. Näin ollen lapsi oppii ymmärtämään sosiaalisia suhteita ja tuntemaan yhteenkuuluvuutta muiden kanssa. Esikouluikäinen lapsi kykenee jo vastavuoroisiin suhteisiin muiden kanssa. Hän huomioi muiden ehdotuksia ja vastaa niihin. (Nurmi ym. 2006, 54–55.)

Leikillä on keskeinen asema lasten keskuudessa, joten sosiaalisia taitoja voi arvioida esimerkiksi sillä, miten lapsi pääsee leikkiin mukaan. Sosiaalisesti taitava lapsi kykenee havainnoimaan sosiaalisia vihjeitä ja tekemään leikkiin liittyviä ehdotuksia. Tällaiset lapset ovat myös innokkaita ja sitkeitä pyrkimyksissään. Käytös ei kuitenkaan saa olla liian tungeksivaa, ettei se häiritse meneillään olevaa leikkiä. (Nurmi ym. 2006, 55.)

Viisivuotias lapsi kiinnostuu helposti uusista asioista ja haluaa tehdä itse. Lapsi on kiinnostunut ympäristöstä ja etsii vastauksia häntä askarruttaviin kysymyksiin. Tämän ikäiset lapset myös sopeutuvat uusiin ympäristöihin entistä helpommin. Lapsia kiinnostavat ryhmäleikit ja niihin sisältyvät erilaiset roolit. 6–7-vuotias itsenäistyy ja hänen oma tahtonsa vahvistuu. Lapsi myös haluaa irrottautua vanhemmistaan. Myös tämän ikäinen lapsi haluaa oppia ja kokeilla uusia asioita, sekä liikkua. Lapsi kaipaa kannustusta itsenäistymisessään ja uusien asioiden oppimisessa. (Jarasto & Sinervo 1997, 62–75.)

4 KRISTILLINEN KASVATUS JA DIAKONIA

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on kasvattava, Jeesuksen esimerkkiä ja opetuksia seuraava yhteisö, jossa lähimmäisen rakkaudelle perustuva toisista välittäminen luo mielekkyyttä elämään (Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissyhmä 2008, 9). Lähimmäisen rakkauteen perustuva auttaminen on myös diakoniatyön lähtökohta (Veikkola 2002, 114). Diakoniatyössä käytetyn kokonaisvaltaisen kohtaamisen (Niemelä 2002, 101–102.) tulisi näkyä myös varhaiskasvatustyössä muun muassa siinä, että perhe olisi kirkon keskeinen yhteistyökumppani (Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissyhmä 2008, 34). Kristillinen kasvatus pohjautuu kristilliseen ihmiskäsitykseen sekä kasvatustieteen teorioihin, joihin kuuluu esimerkiksi erilaisten menetelmien käyttö (Räsänen 2008, 287–288). Kristillisessä kasvatuksessa käytettäviä menetelmiä ovat esimerkiksi Godly Play ja lattiakuvat.

4.1 Kristillisen kasvatuksen kuusi ulottuvuutta

Kristillinen kasvatus on kasteopetusta ja seurakunta on tässä yhteydessä kasteopetusyhteisö. Kastetulle kaste tarkoittaa täyttä seurakunnan jäsenyyttä ja näin ollen oikeutta saada kasteopetusta. Kasteopetuksessa lapsen kannalta on nähtävissä kaksi näkökulmaa: uskoon kasvattaminen ja uskossa pysymisen tukeminen. Nämä sisältävät lapsen oman uskon tiedostamista, sen arvostamista, oman elämäkatsomuksen suhteuttamista uskoon sekä lapsen epäilyiden ja kysymyksiensä kohtaamista ja niihin vastaamista lapsen kehitystason mukaan. (Luumi 1997, 81–83.)

Koska kristillinen kasvatus pohjautuu kristilliselle ihmiskäsitykselle sekä yleisiin kasvatustieteen teorioihin, on se enemmänkin toiminnan sisältö- ja tavoiteky-symys. Kristillisen kasvatus koostuu ihmisen suhteesta Jumalaan ja vastuusta elämästään ja teoistaan sekä itselle, toisille ihmisille että Jumalalle (Räsänen 2008, 287–288). Kristillisessä kasvatuksessa tärkeää on auttaa ihmistä pohti-maan ja syventämään omaa uskoaan ja itsensä näkemistä Jumalan näkökul-

masta tämän tärkeänä ja arvokkaana lapsena (Riekkinen 2008, 89). Muhonen ja Tirri (2008, 77–82) ovat jakaneet kristillisen kasvatuksen kuuteen ulottuvuuteen, jotka ovat toisiaan läpäiseviä sekä lomittaisia ja joiden välille on vaikea vetää rajaa. Ulottuvuudet ovat opillinen, rituaalinen, kokemuksellinen, eettis-moraalinen, huolenpidollinen sekä pedagoginen ulottuvuus.

Opillinen ulottuvuus käsittää kristinuskoon liittyvät opit, uskomukset, yhteisen tradition ylläpitämisen ja tämän kaiken eteenpäin välittämisen. Tärkeää on myös vahvistaa kristityn identiteettiä. Rituaaliseen ulottuvuuteen kuuluvat tavat ja perinteet, muun muassa rukoileminen, kirkkovuoden seuraaminen ja hengelliset laulut. Rituaalinen ulottuvuus antaa lapselle, joka ei vielä täydellisesti ymmärrä opillista puolta, mahdollisuuden osallistua uskontoon. Kokemuksellisen ulottuvuuden kautta lapsen on mahdollista kokea turvallisen ja rakastavan Jumalan läsnäolo elämässään. Kasvattajana on tärkeää olla turvallinen aikuinen lapselle, nähdä tämä arvokkaana ja tukea tämän jumalasuhdetta.

Eettis-moraalinen ulottuvuus nimensä mukaan käsittää eettiset periaatteet sekä konkreettisesti moraalisen toiminnan, mikä ilmenee tiedon ja toiminnan tasolla. Tärkeimpiä kristillisen elämän kulmakiviä ovat kultainen sääntö ja rakkauden kaksoiskäsky. Se, että tietää esimerkiksi edellä mainitut moraaliset ohjeet, ei riitä: kristillinen kasvatustukee lapsia ja nuoria myös elämään niitä todeksi arkisessa elämässään yhdessä muiden ihmisten kanssa. Huolenpidollinen ulottuvuus korostaa turvallista ilmapiiriä, välittämistä sekä rakkauden osoittamista. Hyvässä kasvatuksellisessa suhteessa huolehditaan myös lapsen perustarpeista. Koska kristillinen kasvatustukee on tavoitteellista ja sillä on arvolähtökohtia, on sillä myös pedagoginen ulottuvuus. Kristillinen kasvatustukee tukeutuu yleiseen kasvatustieteelliseen tietoon, mutta kontekstinsa takia vaatii kasvatuksen hengellisen puolen huomiointia. Oleellista kristillisessä kasvatustukeessa on se, että on mahdotonta erottaa hengellistä ja inhimillistä ulottuvuutta toisistaan. (Muhonen & Tirri 2008, 77–81.)

4.2 Diakonian lähtökohdat

Kirkkojärjestyksen mukaan diakonialla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on kristillisen lähimmäisenrakkauteen pohjautuen auttaa erityisesti niitä, joiden hätä on suurin ja joita ei muuten auteta (Veikkola 2002, 114). Diakonian sisällöksi voi määritellä kultaisen säännön. Se sisältää lähimmäisenrakkautta ja toisten tarpeista välittämistä. (Laulaja 2002, 61.) Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan jokaisella on yhtäläinen ihmisarvo, minkä vuoksi kaikkia on autettava samanarvoisesti. Moniulotteinen ihmiskäsitys auttaa muistamaan, että ihminen on kokonaisuus ja häntä autettaessa on huomioitava sekä fyysinen, psyykinen että sosiaalinen puoli. (Niemelä 2002, 101–102.) Diakonian määrittelyihin voi lisätä kokonaisvaltaisuuden lisäksi muun muassa pyyteettömyyden ja sielunhoidollisuuden (Veikkola 2002, 118–120).

Lähes jokaisen elämään liittyy jollain tavalla myös perhe (Jääskeläinen 2002, 194). Diakoniatyö pyrkii kohtaamaan ihmisen kokonaisvaltaisesti osana perhettä ja muita sosiaalisia ryhmiään (Hakala 2002, 234). Perheen näkökulman huomioiminen kuuluu seurakuntatyöhön, erityisesti diakoniatyöhön. Kaikki perheet ovat erilaisia ja jokaisen tuen tarve on yksilöllinen. Perhediakoniaa toteutetaan kaikissa perhetyön muodoissa, joita voivat olla esimerkiksi asukaskahvilat, vanhempainillat, perheretket ja -leirit. Perhetyöllä pyritään tukemaan perheitä heidän erilaisissa tarpeissaan. Seurakunnan perhekerhojen suosio on kasvanut viime aikoina. Perhekerho tarjoaa tukea muun muassa lapsen kristilliseen kasvatukseen ja mahdollistaa vertaistuen. Tärkeää perhetyössä on huomioida lapset ja nähdä niiden hyvinvointi. Lapsidiakoniasta puhutaan silloin, kun toiminta on suunnattu lapsille ja siinä halutaan puuttua lasten hätään. Tällaista toimintaa on esimerkiksi päihdeperheiden lasten vertaisryhmät. (Jääskeläinen 2002, 194–196.)

4.3 Godly Play – Suuri leikki

Godly Play on Montessori-pedagogiikkaan perustuvaa uskontokasvatusta (Beryman 2005, 4). Godly Playssa eli Suuressa leikissä on nimensä mukaisesti

kyse leikistä. Leikki on miellyttävää, spontaania, luovaa, mukaansa tempaavaa ilman ulkopuolisia päämääriä. Leikki sisältää mahdollisuuden ongelman ratkaisuun, kielen oppimiseen sekä sosiaalisten roolien kehittymiseen. Tässä leikissä leikitään Jumalan kanssa. Menetelmässä keskeistä on havaitseminen ja löytäminen, ei ulkoa oppiminen. Godly Playn tavoitteena on opettaa osallistujia luottamaan armolliseen Jumalaan, sekä kunnioittamaan ihmisiä ja esineitä. Menetelmään kuuluu kertomuksen kuuleminen, sen pohtiminen, ihmettely ja siihen reagoiminen. (Berryman 2004, 10–11, 20–21.)

Godly Play -menetelmää toteutetaan aina samassa tilassa, joka on järjestelty tietynlaiseksi, jotta lapset tietävät mistä mitäkin löytyy. Kaikki kertomuksiin tarvittavat materiaalit ovat esillä tilassa lasten ulottuvilla. Menetelmän avulla toteutetaan esimerkiksi pyhäkoulua. (Berryman 2004, 12, 73.) Godly Play – tuokion kestoksi on määritelty kaksi tuntia ja se koostuu neljästä eri osasta. Avauksessa lapset toivotetaan tervetulleeksi ja istuudutaan piiriin. Jumalan sanan kuuleminen tapahtuu kertomuksen muodossa, samalla havainnollistaen. Tämän jälkeen lapset reagoivat kuulemaansa haluamallaan tavalla. Lapsilla on mahdollisuus käyttää havainnointimateriaalia tai esimerkiksi piirustustarvikkeita. Yhteisen juhlan aikana nautitaan mehua ja keksejä. Tähän liittyy myös rukoileminen. Päätämisessä kertoja hyvästelee lapset henkilökohtaisesti ja kiittää heitä mukana olosta. (Berryman 2005, 6–7.)

4.4 Lattiakuvat

Lattiakuvat ovat lähinnä kristillisessä kontekstissa käytettävä menetelmä raamatunkertomusten toteuttamiseksi, mutta niitä voi käyttää myös esimerkiksi satujen keskeisen sanoman äärellä työskentelyyn. Lattiakuvat perustuvat käytännön uskontopedagogiikkaan ja ovat katolisen sisaren Esther Kaufmannin ja uskontopedagogiikan professorin Franz Kettin luoma menetelmä 1970-luvun katolisen kirkon päiväkoteihin. Menetelmä on saanut vaikutteita monista pedagogisista suuntauksista kuten montessori- ja hahmopedagogiikasta sekä syvyyspsykologiasta ja sen taustalla on kristillinen Jumala- ja ihmiskuva. Lattiakuvat perustuvat käsitykselle siitä, että ihminen on kokonaisvaltainen olento: ihminen kokee

ja elää paitsi päällään ja ajatuksillaan, myös koko ruumillaan. (Mäkinen 2007, 8.)

Ihminen on ruumiillinen ja henkinen kokonaisuus, joka tulee kasvatuksessa ottaa todesta (Mäkinen 2008, 340). Tästä syystä myös kehollisella ilmaisulla on tärkeä merkitys, työskentelyn aikana saatetaan tarinan edetessä tanssia, liikkua ja ilmaista tunteita liikkein ja elein (Mäkinen 2007, 6). Keholliset harjoitukset auttavat osanottajia ymmärtämään kehon kautta jotain mitä ei sanoin voi selittää: ilmeitä ja eleitä käyttämällä päästään syvemmälle ja voidaan saada aikaan aivan uudenlaisia näkökulmia itseän tai elämään ylipäänsä (Mäkinen 2009, 12–13). Tärkeää on käyttää työskentelyn aikana kuvallista, sanallista sekä kehollista ilmaisua joko lomittain tai peräkkäin (Mäkinen 2007, 10).

Lattiakuvatyöskentelyssä matkataan ulkoisesta maailmasta omaan sisäiseen maailmaan. Oman sisäisen maailman sanoittamisen, eläytymisen ja kokemisen kautta ihminen voi myös tavoittaa jotakin Jumalan maailmasta. Keskelle kaikkien osanottajien nähtävälle rakennetaan työskentelyn aikana symboli – jokaisen yksilöllisen ryhmän yksilöllinen peili –, joka kuvaa kertomuksen tärkeintä sanomaa. Työskentelyn aikana symbolista tulee osa osanottajien sisäistä maailmaa ja työskentelyn lopussa siirrytään tarkastelemaan Jumalan maailmaa: osanottajat huomaavat Jumalan olevan läsnä heidän omassa sisäisessä maailmassaan. Hän on siellä missä elämä maistuu ja tuntuu elämältä: todellisen elämäni iloissa ja suruissa – ei siis ulkopuolisena hahmona kaiken elämän ulkopuolella. (Mäkinen 2009, 12–13.)

Lattiakuvien materiaalina käytetään värikkäitä liinoja, huopia, erimuotoisia ja –värisiä lasikiviä, puutikkuja ja helmiä (Mäkinen 2008, 349). Myös erilaiset luonnonmateriaalit viehättävät varmasti osanottajia: erikokoiset kivet, kävyt ja vaikkapa simpukat ovat hyviä materiaaleja (Mäkinen 2007, 17). Lattiakuvissa tärkeää on osanottajien tasapuolisuus. Tämä näkyy käytännössä siinä, että osanottajat istuvat piirissä siten, että kaikki voivat nähdä toisensa. Lattiakuva rakennetaan keskelle piiriä myös niin, että kaikki voivat sitä tarkastella. (Mäkinen 2007, 9.)

5 LEIRITYÖ – SEIKKAILU- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN LUONTEVA KOHTAAMISYMPÄRISTÖ

Leiriolosuhteet yksinkertaisuudessaan tarjoavat useimmiten leiriläisille kosketuspintaa entisaikojen ihmisten elämäntapaan (Ketola 2002, 48). Toisaalta leirillä myös luonto tulee lähelle: leiri on mitä luontevin paikka elää todeksi ympäristökasvatuksen tavoitteita ja liittää tavoitteet osaksi leirin ohjelmaa (Tukeva 2010, 110). Kaikilla leireillä on myös mahdollista aistia yhteinen seikkailu turvallisten rajojen, leiriläisten omien kykyjen sekä kekseliäisyyden rajoissa (Ketola 1979, 18).

5.1 Leirityö työmuotona

Leirityö on selkeästi yksi seurakunnan kasvatustyön perinteisistä työmuodoista. Vuonna 2008 seurakuntien ilmoittamien tilastojen mukaan leireille ja retkille osallistui yli 350 000 lasta ja nuorta. Vuoden 2008 tilastot jäävät kuitenkin vuoden 2000 korkeimmista tilastoista, jolloin leirityöllä on tavoitettu yli puoli miljoonaa osallistujaa. Leirityö on alkanut noin sata vuotta sitten erilaisten järjestöjen toimintana ja vakiintunut vähitellen seurakuntien toimintamuodoksi työntekijöiden palkkaamisen ja leirikeskusten rakentamisen myötä. (Tukeva 2010, 108–109; Ketola 1979, 11–12.)

Leirielämää on eletty jo ihmisyyden alkuaajoista asti elämänmuotona, josta se on mukautunut vapaa-ajan viettämisen tavaksi ja myös näin ollen kasvatuksen välineeksi. Leiriä pidetäänkin yhtenä tehokkaimmista kasvatukseen lapsi-, nuoris- ja varhaisnuorisotyössä. Leiri-sanaan liitetään usein yksinkertaiset elämäntavat, luonnonläheisyys, omatoimisuus sekä erilaiset luonnosta, toisista ihmisistä ja leiriohjelman virikkeistä saatavat merkittävät elämykset. Kaikille leireille yhteistä on kuitenkin väliaikainen arjesta irrottautuminen, yhteinen seikkailu mahdollisine retkineen, satuineen, yllätyksineen, hassutteluineen ja muine elementteineen. (Ketola 1979, 11, 18; Ketola 2002, 48; Kinanen 1997, 204.)

Leirillä lapsen ja nuoren on mahdollista miltei huomaamatta oppia yhteisiä pelisääntöjä ja vastuuta. Leirin ollessa kuin pienoisyhdyskunta sen jokaisella jäsenellä on merkityksensä ja yksilösuorittajat eli niin sanotut sooloilijat saattavat nopeastikin huomata jäävänsä yksin leirin vaatiessa monien tilanteiden vaaties- sa yhteistyötä. Tässä piilee leirin selkeä vahvuus ryhmadynaamisena kasvatus- välineenä. (Kinanen 1997, 206.) Leirin kokonaisvaltaisuus, etenkin ahtaista kaupunkioiloista tuleville lapsille, on merkittävä kasvatuksen metodi ympäristön- sä kannalta: on tilaa pelailta ja leikkiä ulkona sekä sisällä (Ketola 1979, 13–14).

Leiri kasvattaa lapsia ja nuoria itsenäisyyteen: vanhempi tai kukaan muukaan ei ole tekemässä arkipäivän tavallisia mutta tärkeitä asioita lapsen tai nuoren puo- lesta. Myös ympärivuorokautisuus luo leiristä omanlaisensa, mihin leirien veto- voimaisuus väliaikaisina pieninä seikkailuina arjen keskellä varmasti perustuu. Leirit tarjoavat osallistujille aivan omanlaistaan yhteisöllisyyttä, mahdollisuutta hiljentyä yhdessä, onnistumisen kokemuksia, jokaisen leiriläisen hyväksymistä juuri sellaisena kuin tämä on sekä pyhän läsnäolon kokemuksia luonnossa. (Ke- tola 2002, 51; Tukeva 2010, 109.)

5.2 Ympäristökasvatus

Ilmastonmuutos ja sen vaikutukset maapalloomme, ekosysteemiin sekä ihmis- kuntaan ovat puhuttaneet mediassa jo 1970-luvulta asti. Myös tutkimustulokset osoittavat ilmastomme olevan muutoksessa. Muun muassa maailman kasvava väkiluku, talous ja fossiilisten polttoaineiden käytön kasvu eivät ainakaan vä- hennä ihmisen kädenjälkeä ilmastomuutoksessa. (Nevanlinna 2008, 213– 214.)

Ympäristökasvatus tarkoittaa kasvatuksellista toimintaa, joka pyrkii tukemaan yksilöä ja yhteisöä muuttamaan arvojaan, tietojaan, taitojaan sekä toimintatapo- jaan kestävänsä kehityksen mukaisiksi. Vuonna 1977 on hyväksytty ympäristö- kasvatuksen tavoitteet, jotka ovat pohjana ympäristökasvatukselle maailman- laajuisesti. Tavoitteet ovat tietoisuuden kasvattaminen, vaikutusmahdollisuuksi- en parantaminen sekä uusien toimintamallien luominen. Ympäristökasvatuksen

päämääränä on ympäristövastuullisuuden syntyminen. Sen lähtötaso, ympäristöherkkyys, sisältää kyvyn kokea ja aistia ympäristöä, siinä tapahtuvia muutoksia ja empatian tuntemista ympäristöä kohtaan. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 10–12.) Lasten ympäristökasvatuksessa tärkeintä on ulkona oleminen ja siitä nauttiminen (Vilén ym. 2006, 522).

Englantilainen Joy A. Palmer on kehittänyt 1990-luvulla ympäristökasvatusta jäsentävän mallin, jonka neljä osa-aluetta ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä, toimiminen ympäristön puolesta ja merkittävät elämäkokemukset. Oppiminen ympäristössä on toimintaa, jossa lapsi oppii ympäristösäään. Oppiminen tässä tapauksessa ei tarkoita pelkästään tieteen näkökulmaa vaan sekä hengellisiä ja henkisiä että kauneuden kokemuksia. Erityisesti tämä osa-alue tukee ympäristöherkkyyden muodostumista. Oppiminen ympäristöstä taas on pääasiassa ympäristökasvatuksen tiedollista puolta, johon liittyy perustietoja ympäristöstä, sen prosesseista ja ihmisen osasta ympäristössään. Ympäristökasvatuksen arvo- ja asennekasvatuksen osa-alue taas on toimiminen ympäristön puolesta. Tähän osa-alueeseen kuuluu ennen kaikkea ympäristön kannalta myönteinen toiminta sekä myönteisten arvojen selkeyttäminen ja vahvistaminen. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 13–15.)

Palmerin kehittämää mallia on kutsuttu Palmerin puuksi, jolloin kolme esittelemäämme osa-aluetta muodostaa puun oksiston. Tämän oksiston, ympäristökasvatuksen osa-alueiden, tulee olla tasapainossa ja kuten puun oksat, osa-alueet ovat lomittain toisiinsa nähden. Viimeinen osa-alue, merkittävät kokemukset, muodostaa puun juuret, mikä kertoo tuon osa-alueen suuresta merkityksestä. Kasvattajat saattavat Palmerin mukaan jopa unohtaa tämän osa-alueen suunnitelmistaan kokonaan. Merkittäviin kokemuksiin kuuluu esimerkiksi myönteiset kokemukset luonnosta tai turvallisesta aikuisesta. (Aarnio-Linnanvuori 2010, 15.) Pienten lasten oppimisessa avainasemassa ovat kokemukset, joissa tunteet ovat vahvasti mukana, lasten oma aktiivisuus ja omaehtoinen toiminta (Vilén ym. 2006, 522).

Alati kasvava huoli Maapallon tilasta on saanut ekologisia arvoja ja liikkeitä nostamaan päätään – myös Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Kirkko laati

vuonna 2008 oman ilmasto-ohjelmansa ”Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus”, joka pohjaa vahvasti teologiaan. Ihmiset ovat kiitollisia siitä, että Jumala on luonut heidät ja näin tämä kiitollisuus näkyy toiminnassa luomakuntaa ja ympäristöä kohtaan, rakkautena luontoon. Koska kaikki luotu on osallisena Luojan pyhyydestä, ihmiset kunnioittavat ympäristöään ja kaikkea luotua. Näin ollen ihminen suhtautuu luontoon kunnioittaen ja tämä kunnioitus rajoittaa itsekästä taipumusta luonnon riistoon. Yksinkertainen elämäntapa ja kohtuus ovat vahvasti läsnä kristillisessä uskossa. Tällaista kohtuullisuuden elämänasennetta ihminen elää vastapainona nykyajan suurkuluttamisen kulttuurille. (Kirkkohallitus 2008, 33.)

5.3 Seikkailukasvatus

Kasvatusta on määritelty vuosien saatossa monin eri tavoin. Kasvatusajatteluun voidaan liittää niin vapautta ja mahdollisuuksia kuin kuria ja järjestystäkin. Elämykset ja kokemukset opettavina elementteinä eivät ole suinkaan uusia. Jo tuhansia vuosia sitten nuoria on saatettu tilanteisiin, joissa tarkastellaan heidän selviytymistaitojaan. Seikkailukasvatukseen liittyy myös elämyspedagogiikan käsite. Siihen liitetään usein myös tietynlaiset riskit ja tuntemattomuus. (Telemäki 1998a, 41–42.) Seikkailukasvatusta käsitteenä on määritelty eri tavoin, samoin siihen sisältyviä merkitysisältöjä, kuten elämystä, kokemusta ja kasvatusta. Näiden käsitteiden sisällöt viittaavat sekä kasvatustyöhön, vapaa-ajan toimintaan että matkailuun. Kokemuksellisella oppimisella ja elämyspedagogiikalla taas tarkoitetaan samaa sisältöä. (Karppinen & Latomaa 2007, 11.) Tuomme työssämme esiin vain sellaisia seikkailukasvatuksen näkökulmia, jotka liittyvät leirimme suunnitteluun.

Seikkailu- ja elämyspedagogiikka liitetään usein kehityksen mukanaan tuomiin uusiin materiaalsiin arvoihin, vaikka sen juuret liittyvät nimenomaan luontofilosofiaan ja yksinkertaisuuteen. Elämyspedagogiikkaa kehitti Platonin Tasavalta -teoksen innoittamana Kurt Hahn 1900-luvun alussa. Hän suunnitteli uudenlaista koulujärjestelmää, jossa hän yhdisti ajattelun ja toiminnan maailmoja. Hahnin kasvatusajattelun pohjana olivat yksilöllisyys, toiminta, itsensä löytäminen sekä emotionaalisuus. Hahnilaisen pedagogiikan tavoitteena oli kasvattaa velvolli-

suudentuntoinen, aktiivinen kansalainen. Tulosten sijasta Hahn keskittyi menettelmään ja ympäristöön. (Telemäki 1998b, 12–19; Kokljuschkin 1999, 14–15.)

Seikkailukasvatus voidaan määritellä seikkailukokemusten ja seikkailutoiminnan mahdollistamisena kasvatus- ja sosiaalityössä. Seikkailukasvatuksen taustalla on ajatus siitä, että ihminen on luonnostaan utelias, uusia kokemuksia, tietoja ja taitoja etsivä. Seikkailukasvatus pitää sisällään erilaisia kokemuksia ja elämyksiä sekä oivalluksia ja toimintaa. Näiden kautta ihminen oppii ymmärtämään itseään yksilönä sekä ryhmän jäsenenä. (Linnossuo 2007, 204.) Seikkailukasvatuksella ei tarkoiteta mitään elämymatkailua, urheilua tai extreme-lajeja vaan ennemminkin yksilön omaa kokemusta (Telemäki 1998a, 41; Linnossuo 2007, 204). Seikkailukasvatus pyrkii löytämään uusia toimintatapoja mielikuvituksen ja luovuuden avulla (Linnossuo 2007, 204).

Seikkailukasvatuksessa voidaan nähdä kolme erilaista ulottuvuutta. Nämä ovat seikkailun, ulkoilman ja ympäristön sekä kasvatuksen ulottuvuudet. Seikkailua voi tapahtua myös eri tasoilla. Yksilö voi kokea seikkailua henkisesti, hengellisesti, fyysisellä tai ryhmätoiminnan tasolla. Seikkailutoiminnassa voidaan erottaa myös oppimisen, kehittymisen, kuntoutumisen ja terapian mahdollisuudet. Kasvatus määritellään tietojen, taitojen ja kokemusten karttuessa tapahtuvaksi älylliseksi, moraaliseksi sekä sosiaalisesti kasvuksi. Seikkailu voidaan ymmärtää myös ennalta arvaamattomana, jolloin sitä ei voi suunnitella. Näin määritelty seikkailu on aavistamattomissa ja riskialtista. (Karppinen 2007, 85–86.)

Seikkailukasvatus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa kasvuprosessia, jossa lapsi otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon. Lapselle järjestetään mahdollisuus kokea ja toimia luonnossa toisten lasten kanssa. Tällöin oppiminen tapahtuu luontevasti lapsille mieluisella ja haasteellisella tavalla. Seikkailukasvatus on kokemuksellista oppimista, siinä lapsi oppii uusia asioita itse tekemällä. Seikkailu on jokaiselle subjektiivinen kokemus, mikä vaikeuttaa sen määrittelemistä. Seikkailun toteuttamiseen ei tarvita mitään erikoisia välineitä. Tärkeää on muistaa antaa lasten liikkua vapaasti, eikä suunnitella toiminnalle mitään tarkkoja raameja. (Kokljuschkin 1999, 31–34.)

Seikkailukasvatuksessa kasvuympäristöllä on suurta merkitystä. Hahnin mukaan ympäristön laatu vaikuttaa merkittävästi lapsen oppimiseen. Metsä, luonnon oma koulu, on monipuolinen oppimisympäristö lapsille. Kotipihoilta löytyvät leikkipaikat ovat usein hyvin loogisia, jolloin tilaa ei jää oman seikkailun luomiseen. Yhä useammille kaupunkilaislapsille metsässä liikkuminen ei ole enää tuttua. Metsäretki opettaa lapsia kokonaisvaltaisesti, tällöin ei keskitytä yksittäisiin sisältöalueisiin. Seikkailukasvatuksella pyritään innostamaan lapsia liikkumaan luonnossa, jotta he eivät kokisi ympäristöä pelottavana. (Kokljuschkin 1999, 15–16, 56.)

Seikkailukasvatuksen tavoitteet liittyvät nimensä mukaisesti kasvatukseen ja oppimiseen. Seikkailukasvatusta voi soveltaa hyvin monin eri tavoin, jolloin tavoitteetkin vaihtelevat laajasti. Seikkailukasvatuksella voi olla myös monia erilaisia päämääriä. Päämääriin liittyvät erilaiset näkökulmat siitä, mikä seikkailussa on opettavaisinta. Seikkailu voidaan nähdä jo itsessään kasvattavana. Tällöin seikkailulla ei itsessään ole mitään tavoitteita, vaan itse seikkailun ajatellaan hyödyttävän kokijaansa. Reflektioivassa seikkailussa oppiminen tapahtuu seikkailun jälkeisessä kokemusten reflektoinnissa. (Clarke 1998, 64–65.)

Seikkailun ollessa suunniteltu alle kouluikäisille lapsille tulee haasteiden ja elämysten olla sopivassa suhteessa lapsen taitoihin nähden. Tehtävät eivät saa olla liian vaikeita, mutta eivät myöskään liian helppoja. (Kokljuschkin 1999, 49.) Elämykset ja kokemukset ovat yksilökohtaisia. Vaikka seikkailua suunnitellaan etukäteen, kokee jokainen sen omalla tavallaan omasta kokemusmaailmastaan käsin. (Kiiski 1998, 112.) Seikkailussa tulisi mahdollistaa kaikille onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemusten kautta lapsi oppii itse tehden ja toimien. Kasvattajan tehtävä on tehdä tästä oppimisesta hauskaa, tehdä oppimiskokemuksesta seikkailu. (Kokljuschkin 1999, 23, 60.)

6 SUUNNITELMISTA KÄYTÄNTÖÖN – KOHTI MAATILASEIKKAILULEIRIÄ

Opinnäytetyöprosessimme alkoi keväällä 2009, jolloin olimme yhteydessä itä-helsinkiläisen Helsingin Mikaelin seurakunnan lapsityönohjaajaan Iris Sotamaahan. Hän kertoi seurakunnan varhaiskasvatustyön saavan syksyllä 2009 alueella asuvalta yksityiseltä henkilöltä, Tuulikki Luurilalta, lahjoituksen, jonka käyttöä voisimme suunnitella opinnäytetyönämme. Syksyllä 2009 ideoimme alustavasti leiriä ja teimme käytännön suunnitteluun liittyviä asioita, kuten valitsimme ja varasimme leiripaikan sekä kuljetukset sinne. Todellinen ja tarkempi suunnittelu ja toteutustyö alkoi keväällä 2010. Keväällä 2010 toteutimme leiriin liittyvät oheistapahtumat, itse leiri pidettiin kesäkuussa 2010.

6.1 Lähtökohtia ja tavoitteita

Kuulimme seurakunnan kautta lahjoittajan ajatuksesta järjestää lasten leiri maatilamaisessa ympäristössä. Maatilamaista leiripaikkaa etsimme internetistä käyttäen hakusanaa maatilamatkailu. Löysimme useita vaihtoehtoja, joiden joukosta valitsimme muutaman, joihin otimme yhteyttä. Valintamme perustui lähinnä kotisivujen antamiin mielikuviin eri paikoista. Valitsimme leiripaikaksi Etelä-Karjalassa, Luumäellä sijaitsevan Tuhannen Tarinan Talon, koska saamamme palvelu oli ystävällistä ja nopeaa. Pohdimme, onko kahden tunnin linja-automatka Luumäelle liian pitkä pienille lapsille – jo senkin takia, jos koti-ikävä yllättää ja vanhemman pitää tulla hakemaan lapsi kotiin. Paikan valinnassa askarrutti myös se, ettemme itse olleet koskaan käyneet siellä, eikä meillä ollut mahdollisuutta tutustua Tuhannen Tarinan Taloon etukäteen juuri sen kaukaisen sijainnin takia. Päädyimme kuitenkin Tuhannen Tarinan Taloon sen maatilamaisuuden, metsäympäristön ja ystävällisen palvelun takia. Lähempää ei löytynyt yhtä viihtyisältä vaikuttavaa paikkaa.

Ohjaajamme kertoi yhden Mikaelin seurakunnan työntekijän lähtevän kanssamme leirille, myöhemmin saimme tietää tämän työntekijän olevan varhaisnuorisotyöntekijä. Koska seurakunnalta leirille lähtisi vain yksi työntekijä, tiedos-

timme, että leiriläisten määrä ei voi olla kovin suuri. Päädyimme 15 leiriläiseen. Leirin lapsista kolme oli viisivuotiasta, kuusi kuusivuotiasta ja kuusi seitsemänvuotiasta. Leirimme järjestettiin melko kaukana Helsingistä ja leiriläiset olivat melko nuoria, joten pidimme mielekkäänä leirin pituutena kahta yötä. Mukana leirillä oli myös kolme täysi-ikäistä isosta. Leirin lisäksi päätimme järjestää sitä ennen vanhempainillan, lasten tutustumispäivän ja isosten perehdytysillan. Leirin jälkeen pidimme vielä muisteluillan ja isosille kiitostilaisuuden.

Varhaiskasvatukselle lahjoituksen antanut, seurakunnan alueella pitkään asunut ja alueen lasten kanssa työskennellyt Tuulikki Luurila toivoi lahjoitusvarojensa menevän alle kouluikäisten toimintaan. Järjestimme tapaamisen Luurilan kanssa 8.5.2010, koska halusimme kuulla hänen toiveitaan leirin suhteen häneltä itseltään. Luurilan toiveena oli, että toimintamuotona olisi vähintään yhden yön leiri, jotta lapset pääsisivät kaupunkiympäristöstä hengittämään raitista ilmaa ja kokemaan itsenäisyyttä ja pystyvyyttä erossa perheistään. (Tuulikki Luurila, henkilökohtainen tiedoksianto 8.5.2010.) Esittelimme hänelle tällöin myös alustavat suunnitelmat leiristä. Luurilan tärkeänä pitämät teemat nousivatkin opinäytetyömme diakonisiksi tavoitteiksi. Pyrimme tavoittamaan perheitä ja lapsia, jotka todella tarvitsivat leiriä: lapset, joiden perheillä ei ole omaa mökkiä, jossa kesällä viettää aikaa, tai joilla ei ole vanhempien taloudellisen tilanteen takia mahdollista päästä maaseudulle luontoon. Tahdoimme tarjota leirillä onnistumisen ja yhdessä tekemisen kokemuksia ja elämyksiä, joita ei ole välttämättä Itä-Helsingin urbaanissa ympäristössä mahdollista saada.

Aloittaessamme leirin suunnittelun asetimme tavoitteita suunnittelun ja toteutuksen tueksi ja niiden suuntaamiseksi. Tavoitteet liittyivät viiteen eri teemaan: resursseihin, leiriin ja sen tunnelmaan, lasten ja perheiden tutustuttamiseen leirityöhön ja Mikaelin seurakuntaan sekä opinäytetyömme kehittämishankkeenomaisuuteen. Resursseihin liittyen tavoitteenamme oli saada mukaan seurakunnan työntekijä sekä joukko isosia. Seurakunnasta suunnitteluun lähti mukaan lapsityönohjaajan lisäksi varhaisnuorisotyöntekijä, joka myös osallistui kanssamme leirille. Leiriin ja sen tunnelmaan liittyviä tavoitteita oli useita. Halusimme välittää leiriläisille turvallista ilmapiiriä, jossa heidän olisi luontevaa toimia omana itsenään omien kykyjensä mukaisesti. Leirielämään liittyy monenlai-

sia taitoja, kuten yhdessä toimimista ja elämistä sekä toisista huolehtimista, joita lapset pääsisivät harjoittelemaan. Tavoitteenamme oli näin ollen mahdollistaa myös alle kouluikäisille lapsille kokemuksia leirielämästä.

Tarkoituksenamme oli tutustuttaa lapsia leirityöhön. Leirityö on nähty tärkeänä osana kirkon nuorisotyötä historian ajan (Tukeva 2010, 108), joten miksei se voisi olla osana pienempienkin lasten kasvua ja kehitystä. Tavoitteenamme oli myös tutustuttaa perhettä ja lapsia Mikaelin seurakuntaan ja sen työaloihin. Syntymävuoden perusteella päiväkodista ensimmäiselle luokalle siirtyviä lapsia oli puolet leirin lapsista. Mielestämme seurakunnan olisi tärkeä olla läsnä ja tukea perheitä ja lapsia muun muassa tällaisissa elämän siirtymävaiheissa. Osa lapsista oli siis vielä varhaiskasvatustyön piirissä, onhan seurakunnalla muun muassa iltapäiväkerho 1.–2.-luokkalaisille lapsille. Osa taas kasvoi jo kohti kasvatustyön piiriä ja varhaisnuorisotyön eri työmuotoja. Tämän takia meille oli tärkeää saada varhaisnuorisotyöntekijä yhdeksi työntekijäksi leirille. Tällöin lasten olisi varmasti helpompi ja turvallisempi osallistua toimintaan myös myöhemmin, jos ohjaamassa olisi tuttu työntekijä.

Tavoitteena oli tarjota Mellunkylän alueelta kotoisin oleville lapsille uudenlainen seikkailu maatilaympäristössä. Tähän liittyen tärkeäksi tavoitteeksemme nousi leirin suunnittelun kehittämishankkeenomainen luonne. Kehittäessämme uutta toimintaa Mikaelin seurakuntaan tutustuimme hankkeemme kannalta tärkeisiin peruslähtökohtiin, kuten leirityöhön sekä työyhteisön soveltamistapoihin ja käytänteisiin. Näin saimme realistisen käsityksen asioista, jotka kaipaisivat kehittämistä sovellettaessa leiriä alle kouluikäisten lasten kohderyhmälle.

6.2 Suunnittelun ja toteutuksen työskentelytapoja

Pidimme havaintopäiväkirjaa ja kirjoitimme muistiin palaverien ja opinnäytetyöprosessimme varrelta saatua palautetta koko prosessin alusta, keväästä 2009 lähtien. Tuo päiväkirja oli suurena apuna tahtoessamme tarkastaa asioita muutaman kuukauden takaa. Hyödyllistä oli myös, kun pystyimme palaamaan leirin jälkeisiin tunnelmiin päiväkirjan avulla arviointia kirjoittaessamme. Päivä-

kirjasta on nyt, prosessin loppupuolella, mielenkiintoista nähdä kaari epäselvää ideasta Maatilaseikkailuleiriin. Mielenkiintoista on huomata, miten erilaiset ainekset ja painopisteet liittyivät tavoitteisiimme. Ensimmäinen kirjattu idea opinnäytetyömme aiheesta onkin ollut ”Kesätoimintaa alle kouluikäisille lapsille kesällä 2010”.

Hahmottelimme havaintopäiväkirjaan suunnitelmia yhteisissä palavereissa, esimerkiksi majoitusjärjestelyitä ja oheistapahtumiemme runkoja. Kirjoitimme muistiin useimmiten yhdessä sovitut asiat, muun muassa suunnitteluun ja kirjoittamiseen liittyvän työnjaon. Olimme harjoittelussa Helsingin Mikaelin seurakunnassa maaliskuusta toukokuuhun keväällä 2010, ja harjoittelun aikana pidimme leirin suunnitteluun ja toteutukseen liittyviä palavereita yhteensä kaksitoista. Luonnollisesti leiri oheistapahtumineen oli ajatuksissamme koko kevään ajan, ja saatoimme suunnitella ja ideoida sitä harjoittelun arkemme lomassa myös niin sanotusti epävirallisesti ilman sovittua palaveria.

Asuimme eri kaupungeissa, joten sovimme paljon asioita myös sähköpostin välityksellä. Kirjoitusprosessin aikana syksyllä 2010 olimme yhteydessä toisiimme lähinnä sähköpostin ja pikaviestiohjelman välityksellä. Syksyn aikana pidimme kolme palaveria aiheenamme opinnäytetyön suunnittelu ja kirjoittaminen. Olimme molemmat varautuneita tapaamaan useammin syksyn aikana, mutta yhteistyö sähköpostin välityksellä toimi niin hyvin, ettemme kokeneet tarpeelliseksi järjestää enempää tapaamisia.

Omia tunnelmia, ajatuksia ja arviointia kirjoitimme niin, että sovimme kirjoittavamme ensin erikseen arviointia ja sen jälkeen käyvämme niitä yhdessä läpi, jolloin vaikutamme mahdollisimman vähän toistemme mielipiteisiin. Leirin jälkeen kirjoitimme päiväkirjaan etenkin arviointia sekä tunnelmia leirin sujuvuudesta ja kulusta. Näin tuoreet tunnelmat löytyivät päiväkirjasta, ja pystyimme palaamaan niihin myöhemmin arvioidessamme yhdessä leiriä ja oheistapahtumia kokonaisuutena.

Leirin suunnittelu vaati myös paljon erilaisten lomakkeiden tekemistä, leirisuunnitelman laatimista ja muuta kirjoitustyötä tietokoneella. Mikaelin seurakunnalla

on seurakunnan käytössä sähköinen tietokanta, jonne tallensimme kaikki leiriämme koskevat tiedostot lapsityön kansion alle omaan kansioonsa. Tämä kansio sisältää kaiken tarvittavan tiedon uuden leirin järjestämiseksi ja jätimme sen tietokantaan mahdollista myöhempää tarvetta varten. Tämän lisäksi meillä oli käytössä myös mappi, jossa säilytimme kaikkea leiriimme liittyvää materiaalia, kuten lasten turvatietotomakkeita ja leiriohjelmaa lapsille selventäviä kommunikaatiokuvia eri toiminnoista leirillä.

6.3 Leirin mainostaminen ja leirille ilmoittautuminen

Leirimme mainostuksen järjestimme portaittain kolmivaiheisesti keväällä 2010. Teimme leiristä mainoksen (Liite 1.), jonka kautta markkinoimme leiriä. Toivoimme tavoittavamme sellaisia lapsia, joilla ei muuten olisi mahdollista päästä pois Kontulan lähiöstä kesän aikana. Idea oli, että tarjoaisimme leiriä kutsumennettelyllä sellaisille perheille, joiden lapsille Maatilaseikkailuleiri olisi todella suuri elämys ja joka tukisi perhettä sekä lapsen kasvua. Aloitimme mainostuksen vieraillemalla diakoniatyön tiimin kokouksessa 24.3. Mainostimme leiriä ja kerroimme diakoniatyöntekijöille heidän asiakkaidensa lasten mahdollisuudesta päästä Maatilaseikkailuleirille. Diakoniatyöntekijät olivat melko innostuneita leiristä, mutta monella heistä ei tullut heti mieleen asiakasperhettä, jossa olisi juuri kohderyhmäämme kuuluvia lapsia.

Seurakunnan varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyö järjestää puolen vuoden välein alueen päiväkotien yhteyshenkilöille kokouksia, joissa keskustellaan ja sovitaan seurakunnan ja päiväkotien yhteistyöstä. Mainostimme leiriä tällaisessa verkostokokouksessa 15.4. päiväkotien yhteyshenkilöille. Painotimme työntekijöille, että etsimme leirille sellaisia lapsia, joiden perheillä ei ole mökkiä tai muuta mahdollisuutta päästä maalle. Luonnollisesti kaikki olisivat tervetulleita, mutta pyysimme yhteyshenkilöitä välittämään viestin ensisijaisesti tavoitteidemme mukaisten lasten löytämiseksi leirille. Noin kahden viikon päästä verkostokokouksesta julkaisimme vielä mainoksen Helsingin seurakuntien Kirkko & Kaupunki -lehdessä 28.4., minkä jälkeen leiri tuli lopullisesti täyteen.

Ilmoittautuminen leirille tapahtui seurakunnan internetsivujen kautta ja siellä oli koko ajan myös mainos tulevasta leiristämme, joten aktiivisimmat seurakunnan varhaiskasvatuksen internetsivujen seuraajat löysivät tiedon tulevasta leiristä internetistä. Jo ilmoittautumisen yhteydessä pyrimme selvittämään, mitä kautta perhe on saanut tiedon leiristä ilmoittautumisen lopussa olevalla pakollisella kysymyksellä ”Mistä sait tiedon leiristä?”.

Päiväkodista tiedon saaneita perheitä oli suurin osa leirimme lapsista, heitä oli yhdeksän viidestätoista. Yksi vanhempi oli itse töissä päiväkodissa ja oli nähnyt mainoksen ilmoitustaululla ja ilmoitti lapsensa mukaan. Emme kuitenkaan ilmoittautumisen yhteydessä huomanneet kysyä tarkemmin, saiko perhe tiedon henkilökohtaisesti päiväkodin työntekijän kautta vai olivatko he nähneet ilmoituksen ilmoitustaululla. Mielestämme on täysin eri asia nähdä ilmoitus yleisessä mainostuksessa päiväkodin seinällä kuin se, että työntekijät ovat esimerkiksi yhdessä pohtineet, ketkä päiväkodin lapsista olisivat Maatilaseikkailuleirin tarpeessa ja kertoneet perheelle leiristä. Tahdoimme selvittää, mitä kautta tieto on päiväkodin työntekijöiltä perheille kulkenut, ja tiedustelimme asiaa tarkemmin muisteluillassa keräämässämme palautteessa vanhemmille.

6.4 Lasten iän vaikutus leirin suunnitteluun

Lähtiessämme suunnittelemaan lasten leiriä, kiinnitimme huomiota luvussa 3 käsiteltyihin teemoihin. Kohtasimme lapset lapsina ja suunnittelimme heille tarkoitettua ohjelmaa. Kiinnitimme huomiota lapsen ajattelun kehityksen ja pyrimme järjestämään lapsille sopivan haastavaa ja mieluisaa ohjelmaa. Tiedostimme lasten yksilöllisyyden ja pyrimme huomioimaan jokaisen lapsen henkilökohtaisesti. Tätä helpotti se, että leirillä oli mukana kolmen ohjaajan lisäksi kolme isosta, eli yhteensä lapsista huolehti kuusi aikuista. Tämä loi varmasti myös turvallisuuden tunnetta ja kokemusta lapsille siitä, että heidän ympärillään oli aikuisia, jotka välittivät heistä.

Tiedostimme leiriä suunnitellessamme lapsen sosiaalisen kehityksen vaiheet (luku 3.2). 5–7-vuotiaille lapsille heidän vanhempansa ovat heille vielä todella

tärkeitä turvallisuuden luoja. Tämän vuoksi pidimme tärkeänä, että kohtaisimme koko perheen, emmekä vain leirille lähtevää lasta. Halusimme vanhempien luottavan ohjaajiin, jotta vanhemmat uskaltaisivat laskea lapsensa leirille kanssamme. Nämä olivat syitä sille, miksi halusimme järjestää vanhempainillan ja muisteluillan. Esikouluikäiset alkavat olla jo siinä iässä, että he haluavat huolehtia itse itsestään ja sopeutuvat uusiin tilanteisiin. Lähtiessämme leirille alle kouluikäisten kanssa, tiedostimme suuren roolimme lasten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaamisesta. 5–7-vuotiaat leiriläiset tarvitsevat paljon enemmän tukea, huomiota ja välittämistä kuin kouluikäiset, joiden kanssa olemme olleet useasti leireillä.

Lapsen kehityksessä tapahtuu monilta osin suuria muutoksia esikouluikässä. Viisivuotiaat ja sitä nuoremmat ovat usein vielä hyvin kiinni vanhemmissaan. Näin nuorten lasten kielellinen ja sosiaalinen kehitys on vielä melko vähäistä, joten niin nuorille leirielämä ei vielä sovellu. Esikouluikään tultaessa lapset ovat kiinnostuneita uusista ihmissuhteista ja harrastuksista. Lapset myös alkavat itsenäistyä vanhemmistaan ja he kykenevät jo vastavuoroisiin suhteisiin ikäistensä kanssa. Näin ollen noin kuusivuotiaat ovat jo omatoimisia, ja he selviävät hyvin ollessaan erossa vanhemmistaan. Joten mielekästä oli hakea leirille juuri tämän ikäisiä lapsia.

6.5 Kristillinen kasvatus leirillä

Kristillisen kasvatuksen kuusi ulottuvuutta (luku 4.1.) olivat tärkeitä leirin suunnittelun kannalta. Halusimme ottaa nämä ulottuvuudet huomioon lähtiessämme suunnittelemaan seurakunnan toimintaan kuuluvaa leiriä lapsille. Pidimme rituaalista ulottuvuutta yllä rukoilemalla ja laulamalla, esimerkiksi siunaamalla ruokamme ruokalaulun kautta. Tärkeää mielestämme oli, että lapsi löytäisi luontevan tavan olla yhteydessä Jumalaan arjessaan. Maatilaseikkailuleirin aikuiset ja mahdollisesti muut lapset voisivat olla näyttämässä mallia lapsen hiljentymiseen. Vaikkei lapsi ymmärtäisi kristinuskon kaikkia opillisia puolia, hänen olisi mahdollista päästä osaksi uskoa rituaalisen ulottuvuuden kautta (Muhonen & Tirri 2008, 78–79). Opillista ulottuvuutta toimimme esiin hartaushetkien muodossa

ja Jumalan luomaa ihmettelemällä. Leirin hartauksien teemat olivat luominen, Nooa ja vedenpaisumus sekä minä Jumalan luomana ihmeenä. Uskoimme, että lapsille herää leirin aikana spontaanisti hartaushetkien jälkeen kysymyksiä tai ajatuksia, joihin pyrimme yhdessä heidän kanssaan saamaan vastuksia.

Toivoimme kristillisen kasvatuksen huolenpidollisen ulottuvuuden (luku 4.1.) näkyvän jokapäiväisessä elämässämme leirillä välittämisen näyttämisen ja lähimmäisen auttamisen kautta. Uskoimme, että leirillä lapset varmasti huomasivat kaverin avun olevan joissain tilanteissa korvaamatonta ja siksi halusimmekin painottaa toisten auttamisen tärkeyttä. Huolenpidolliseen ulottuvuuteen liittyy kokemuksellinen ulottuvuus. Sen lisäksi, että leirin aikuiset pitäisivät huolta lapsista ja heidän perustarpeistaan, olisi vielä joku suurempi kannattelemassa ja turvaamassa leirimme: Jumala olisi läsnä leirimme arjessa ja elämässämme myös leirin jälkeen. Tahdoimme osoittaa, että häneen lapset voisivat turvautua, ja luottaa siihen, että saavat apua.

Eettis-moraalinen ulottuvuus leirillämme näkyi aiemmin kuvattuna (luku 4.1.) lähimmäisten auttamisena sekä yhdessä elämisen opettelemisena. Suurin osa leirimme lapsista oli ensimmäistä kertaa uudessa ympäristössä ilman vanhempiaan, joten opettelimme leirillä yhdessä elämistä samanikäisten lasten kanssa. Toisaalta lapset olivat saattaneet harjoitella näitä taitoja aiemmin esimerkiksi päiväkodissa tai muussa ryhmässä. Leirielämä on kuitenkin mielestämme suuri haaste ympärivuorokautisuudessaan: kaverin on annettava nukkua, häntä voi auttaa etsimään kadonnutta uninalleä kun ikävä alkaa hiipiä illalla tai auttaa sängyn petaamisessa. Pedagoginen ulottuvuus oli läsnä leirillämme lähinnä siten, että leirin ohjaajilla oli yhteiset tavoitteet ja lähtökohdat, joita toteutimme leirillä. Edellä kuvatut viisi muuta ulottuvuutta loivat jo melko paljon tavoitteita lyhyelle kaksi yötä kestäväälle leirillemme.

6.6 Ympäristökasvatus ja seikkailukasvatus leirin suunnittelussa

Mielestämme oli tärkeä 5–7-vuotiaiden leiriläistemme kohdalla juuri herkistää lapsia luonnon ihmettelyyn ja näin herättää kiinnostus ja rakkaus Jumalan luo-

maa ympäristöömme kohtaan luvun 5.2 mukaisesti. Tämä saattaa myöhemmin muuttua ympäristövastuullisuudeksi lapsen kasvaessa ja tiedon karttuessa. Pienelle lapselle ei ole kannattavaa säilyttää painavaa vastuuta luonnon ja ympäristömme saastumisesta (Vilén ym. 2006, 521), joten lähestyimme ympäristökasvatuksellisia teemoja leirillämme myönteisten kokemusten ja luonnon suojelemisen näkökulmasta. Keskityimme Palmerin puun kokemukselliseen osaluueeseen, tahdoimme vahvistaa sitä Maatilaseikkailuleirillämme. (Luku 5.2.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelman kolme teemaa ovat samankaltaisia, joita ajattelimme leirimme kantaviksi ajatuksiksi luonnon suojelemisen kannalta. Ilmasto-ohjelma antaa mielestämme selkeän viestin: Jumalan luomaa maailmaamme on kunnioitettava – sitä ei voi kohdella miten tahansa. Maatilaseikkailuleirille tuleville lapsille oli luontevaa tuoda esiin tätä kristityn velvollisuutta suojella ympäristöään juuri luonnon ja eläinten keskellä maaseudulla. Luominen, viljeleminen ja varjeleminen olivat leirimme kantavia teemoja. (Luku 5.2.)

Emme lähteneet toteuttamaan leiristä varsinaista seikkailua päämäärineen (luku 5.3). Poimimme seikkailukasvatuksen ideologiasta leiriimme sopivia ajatusmalleja ja teemoja, joiden pohjalta lähdimme suunnittelemaan leiriohjelmaa. Meitä kiinnostava ja leiriin liittyvä seikkailutoiminta voidaan määritellä alhaisen riskitason toiminnaksi. Tavoitteet liittyivät tällöin positiivisiin elämyksiin sekä monipuolisiin tuntemuksiin. Myös yhteisölliset elämykset, kuten toisen kunnioittaminen, kannustaminen ja auttaminen, olivat tärkeitä. (Karppinen 2007, 90–91.) Kiinnitimme huomiota leiriä suunniteltaessa erityisesti siihen, että pyrimme tekemään siitä uudenlaisen seikkailun lapsille, mainostimme leiriä nimellä Maatilaseikkailu. Tällä seikkailulla halusimme tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, mahdollistaa onnistumisen elämyksiä sekä opettaa lapsille yhteistyötaitoja.

6.7 Hartauksien suunnittelu

Leirillä järjestimme hartauksia ja raamattutyöskentelyitä. Iltaisin pidimme hartaushetkiä, joissa painopisteet olivat tunnelmassa ja kertomuksessa. Aamuisin

ohjelmassa oli aamuhetkinen, johon aikaa oli varattu enemmän kuin iltahartauksissa. Näissä hetkissä käsitelimme Raamatun kertomusta tai muuta teemaa laajemmin ja lapsilla oli mahdollisuus osallistua hetkiin enemmän itse kyselyllä ja tekemällä. Olimme jakaneet iltahartauksien ja aamuhetkisten suunnittelu- ja toteutusvastuun itsemme ja seurakunnan työntekijän kanssa.

Leirin kannalta olimme kiinnostuneita Suuresta leikistä, koska näemme lasten osallistumisen erilaisiin hartaushetkiin tärkeänä. Siksi tutustuimme menetelmään hartauksia suunnitellessa. (Luku 4.3.) Menetelmä luo mahdollisuuden lapsille tutustua raamatunkertomuksiin tavalla, jossa he eivät vain kuule tarinaa ja ole passiivisia kuuntelijoita. He pääsevät pohtimaan ja tekemään itse. Leirillämme hartaushetkiä oli vain muutama, joten emme rakentaneet ympäristöstä tämän kaltaista. Hyödynsimme muutamassa hartaudessa vain joitakin Godly Playn piirteitä ja käytäntöjä. Näin lyhyen leirin aikana ei ole mahdollista käynnistää Godly Play -menetelmän mukaista pitkäjänteistä työskentelyä. Tällaista työskentelyä varten täytyisi järjestää omanlaisensa ympäristö, jossa lasten ulottuvilla on kaikki havainnollistamisvälineet lähes kaikkiin Raamatun kertomuksiin liittyen. Toisaalta jätimme esimerkiksi hartauksissa käytettyjä havainnollistamisvälineitä lasten ulottuville leikkimistä ja myöhempää omaehtoista tutustumista varten.

Nooan kertomus oli leirillämme teemana yhdessä aamuhetkisessä ja yhdessä iltahartaudessa. Tähän liittyen tutustuimme Godly Play -oppaan tapaan käydä teemaa läpi. Meillä oli mukana Nooa eläimineen ja arkkeineen, näiden lisäksi käytimme kertomuksessa apuna erilaisia kankaita. Emme noudattaneet Godly Play -opasta tarkasti, lähinnä kiinnitimme huomiota kerrontaan, kertojan toimintaan ja havainnollistamiseen. Kertoja havainnollistaa tarinaa myös omilla liikkeillään ja eleillään. Esitimme lapsille kysymyksiä kertomukseen liittyen ja kuuntelimme heidän mielipiteitään ja annoimme heidän koskea havainnollistamismateriaaliin menetelmän mukaisesti.

Maatilaseikkailuleirin kolmas ohjaaja, seurakunnan työntekijä, piti lattiakuva-pohjaisen hartauden ensimmäisenä iltanamme. Leirillämme pidetty hartaus poikkeaa kuitenkin perinteisestä lattiakuvatyöskentelystä, koska hartaudes-

samme ei ollut oikeastaan lattiakuvissa tärkeänä pidettävää kehollista ilmaisua. (Luku 4.4.) Toisaalta lapset pääsivät osallistumaan lattiakuvan rakentamiseen eikä heidän tarvinnut vain istua ja seurata hartauden etenemistä. Luomisaiheisessa hartaudessa lapset kuuntelivat ja auttoivat lattiakuvan kokoamisessa.

7 VANHEMPAINILLASTA MUISTELUILTAAN – TOIMINNAN KUVAUS

Leiriä edeltäviä oheistapahtumia keväällä ja kesällä 2010 olivat vanhempainilta 11.5., isosten perehdytysilta 20.5. ja lasten tutustumispäivä 7.6. Itse kahden yön pituinen leiri pidettiin 8.–10.6. Leirin jälkeisiä tapahtumia olivat vielä muisteluilta ja isosten kiitostilaisuus 14.6.

7.1 Ennen leiriä järjestetyt tapahtumat

Olimme olleet vanhempiin yhteydessä sähköpostitse heidän ilmoitettuaan lapsensa Maatilaseikkailuleirille. Tämä tapa olla yhteydessä vanhempiin osoittautui hyväksi ainakin sen perusteella, että kaikkien paitsi yhden lapsen vanhemmat osallistuivat vanhempainiltaan. Vanhempainillan tavoitteena oli tuoda ohjaajia tutuiksi vanhemmille, sekä kertoa heille minne heidän lapsensa olivat lähdössä. Vanhempainillassa esittäydyimme ensin vanhemmille ja kerroimme leirin mahdollistavasta lahjoituksesta ja opinnäytetyöstämme. Tämän jälkeen vanhemmat saivat valita kuvakorteista sellaisen, joka heidän mielestään kuvaa heidän leirille lähtevää lastaan. Sitten kuulimme esittelykierroksen, jonka aikana selvisi, että mukaan oli lähdössä energinen ja reipas joukko lapsia. Vanhempainillassa kävimme vielä läpi leiripäivän runkoa ja jaoimme leirikirjeen (Liite 2.). Jaoimme vanhemmille myös kaksi eri lomaketta, joissa kyseltiin tietoja leirille lähtevistä lapsista.

Helsingin Mikaelin seurakunnan ollessa Emilian kotiseurakunta tunsin hän seurakuntanuoria, joita kyselimme isosiksi leirillemme. Halusimme, että isokset olisivat täysi-ikäisiä ja että heillä olisi kokemusta lasten kanssa toimimisesta, koska leirillämme heillä oli melko suuri vastuu. Saimme mukaan kolme täysi-ikäistä nuorta aikuista, jolle järjestimme perehdytysillan lähinnä siinä tarkoituksessa, että tutustuisimme hieman toisiimme. Halusimme kertoa isosille mikä on heidän tehtävänsä leirillä ja mitä leiriohjelma pitää sisällään, sekä muistuttaa heitä vaihtolovelvollisuudesta. Isosten ollessa kokeneita isosen tehtäviin nähden emme kokeneet tarpeelliseksi kouluttaa heitä mitenkään erityisesti tehtävänsä. Ker-

roimme isosille lahjoituksesta, opinnäytetyöstämme ja siitä, minkälaisia lapsia leirille on tulossa. Isosten perehdytysiltaan mennessä vanhempainilta oli jo pidetty ja meillä oli lomakkeilla tietoja lapsista. Perehdytysilta kuluikin lähinnä juttellessa ja isosille jäi myös aikaa suunnitella leikkejä leirille ja lasten tutustumispäivään, johon isokset myös osallistuivat.

Lasten tutustumispäivä oli leiriä edeltävänä päivänä 7.6. Päädyimme tähän, jotta lasten olisi helpompi käsittää ajankulua tutustumispäivästä leiriin. Tällöin saatoimme sanoa lapsille, että huomenna lähdetään ja jo huomenna on ohjelmassa eläintenhoitoa. Tutustumispäivän tavoitteena oli, että leirin ohjaajat, isokset sekä lapset tutustuisivat toisiinsa. Leirille oli paljon mukavampaa lähteä, kun bussia odotellessa tiesi minkä nimisiä ja näköisiä lapsia leirille oli tulossa. Mielestämme tällainen tutustumispäivä oli erityisen tärkeä myös siksi, että kyseessä olivat niin nuoret lapset. Erityisesti heille oli helpompaa lähteä leirille, kun he tiesivät etukäteen kenen kanssa olivat lähdössä ja mitä leirillä mahdollisesti tehdään. Tutustumispäivä piti sisällään erilaisia tutustumisleikkejä, välipalaa, Tuhannen Tarinan Taloon tutustumista, leiriohjelman läpikäyntiä kommunikatiokuvien avulla sekä hartauden. Kaikki lapset olivat paikalla tutustumispäivässä. Tutustumispäivän yhteydessä vanhemmilla oli myös mahdollisuus kirjata ylös lapsen mahdollinen huonekaveritoive.

7.2 Leiri ja sen jälkeiset tapahtumat

Leiriä suunnitellessamme teimme ensimmäisen version leirin rungosta hyvissä ajoin ennen leiriä. Hyvin pienten lasten ollessa kyseessä tahdoimme luoda mahdollisimman paljon lasten omaa arjen rytmiä mukailevan leiriohjelman, joten keräsimme perheiltä vanhempainillassa tietoa lasten unitottumuksista, mahdollisista päiväunista sekä pyysimme vanhempia kertomaan mitä he toivovat meidän tekevän, jos koti-ikävä yllättää kesken leirin. Näiden tietojen pohjalta muokkasimme ohjelmamme melko hyvin kaikkien lasten rytmiä mukailevaksi. (Liite 3.)

Lasten arjen rytmin mukaillemisen lisäksi pidimme tärkeänä myös sitä, että leirimme ohjelma ei olisi niin sanotusti täynnä. Ruoka-ajat ja lepoajat olivat tärkeitä ja niistä pidettiin kiinni, mutta aikaa jäi myös esimerkiksi ihmettelyyn ympäröivää luontoa ja sen moninaisuutta kohtaan, isosen kanssa juttelemiseen tai vaikka Elli-vuohen taluttamiseen. Leirillä söimme viisi kertaa: aamupalan, lounaan, välipalan, päivällisen sekä iltapalan. Lounaan jälkeen pidimme isosten johdolla lepohetken omissa huoneissa. Yhteen päivään mahtui ohjelmaa aamupäivälle, iltapäivälle lepohetken jälkeen ennen päivällistä sekä illalle. Illalla pidimme yhteisen päätöksen, joka sisälsi fiiliskierroksen, jossa kartoitimme kuinka lasten päivä oli sujunut, sekä iltahartauden. Iltahartauden jälkeen lapset lähtivät isosen johdolla, huone kerrallaan, rauhoittumaan nukkumista varten. Huoneissa isokset vielä lukivat iltasadun ja saattoivat esimerkiksi silitellä lapsia, jos näiden oli vaikea nukahtaa. Ohjaajat auttoivat isosia lasten päivälevolle ja yöunille rauhoittamisessa tarpeen mukaan. Esimerkiksi yhdessä seitsemän lapsen huoneessa oli melko levotonta, jolloin vähintään yksi ohjaaja meni aina nukkuttamaan isosen kanssa huoneen lapsia. Lasten nukahtamisen jälkeen pidimme vielä yhteisen tunnelmakierroksen ohjaajien ja isosten kesken.

Ensimmäisenä päivänä tärkeää lasten kannalta oli uuteen ympäristöön tutustuminen ja sen turvalliseksi kokeminen. Liikuimme yhdessä pihapiirissä ja tutustuimme pihan eläimiin Tuhannen Tarinan Talon emännän johdolla. Lasten hoidosta pääsivät nauttimaan ankat, lammas, puput sekä vuohet. Hieman kauempana oli myös hevosia ja poneja, joiden luokse teimme yhdessä retken ja lapset pääsivät samalla ratsastamaan. Leikimme ja pelailimme ohjaajien ja isosten johdolla sekä tutustuimme illan ohjelmassa vielä toisiimme. Iltahartaudessa aiheena oli luominen ja hartaus toteutettiin Lattiakuvat -menetelmää mukailten.

Toisena päivänä hartaushetkien teemana oli Nooa ja vedenpaisumus, jota käsiteltiin aamulla aamuhetkisessä sekä illalla hartaudessa jakaen kertomuksen kahteen osaan. Aamupäivällä lapset saivat vapaasti hoitaa eläimiä tai leikkiä pihapiirissä. Suurin osa lapsista hoiti eläimiä, muutamat innostuivat pelaamaan jalkapalloa, toiset leikkivät pihapiirin leikkimökillä. Iltapäivällä lähdimme Tuhannen Tarinan Talon emännän kanssa luontoretelle kokemaan luontoa monen aistin kautta. Retki oli suunniteltu yhdessä niin, että pienimmätkin jaksoivat sen

kulkea. Tärkeämpää oli pysähtyä aistimaan ja ihmettelemään ympäristöä, kuin se, miten pitkän matkan kävelimme. Illalla tiedossa oli hyvin perinteistä leiriohjelmaa, saunomista, uimista ja letunpaistoa, joista lapset nauttivat erittäin paljon.

Kolmas leiripäivämme olikin jo lähtöpäivä. Teemana aamuhetkisessä oli ”Jumalan silmissä kaunis”. Jokainen lapsi, isonen ja ohjaaja sai miettiä missä on erityisen hyvä tai mikä itsessä on hyvää sekä kurkistaa salaiseen laatikkoon, josta löytyisi Jumalan suurin aarre. Laatikosta löytyi peili, josta lapsi näki oman kuvansa. Lasten ilmeet olisivat olleet tallettamisen arvoisia, heidän ilmeensä vaihtelivat aivan pienen pienestä hymynkareesta oikein leveään salaperäiseen hymyyn. Jokainen lapsi sai tehdä myös leirimuiston eli kaarnalaivan Tuhannen Tarinan Talon emännän ohjeistamana. Tässä olimme yhdessä suunnitelleet käyttävämme mahdollisimman paljon luonnosta saatavia materiaaleja ympäristökasvatuksen teemoja sekä luonnon läheisyyttä leiriympäristössämme korostaen.

Suunnittelutyön alusta alkaen ajatuksissamme oli myös muisteluilta, jonne kutsuisimme koko perheen. Muisteluillan toteutimme 14.6. Muisteluillan tavoitteena meille oli, että näkisimme vielä leiriläiset perheineen ja saisimme heiltä palautetta. Kuvien katselu ja niiden mukaan saaminen omille muistitikuille oli ikään kuin houkuttimena, jonka ansiosta paikalla olikin kaikki paitsi kahden lapsen perheet. Muisteluiltaan olimme kutsuneet myös lahjoittajan. Illan aikana katsoimme kuvia, jotka heijastimme kaikkien nähtäville dataprojektorilla. Pyysimme myös usein kuvassa olevaa lasta kertomaan, mitä kuvassa tapahtuu. Esitimme vanhemmille myös leirillä harjoittelemamme laululeikin.

Heti muisteluillan jälkeen jatkoimme isosten kanssa kiitostilaisuuden merkeissä. Tämän tapahtuman tarkoituksena oli kiittää isosia hienosta työpanoksesta leirillä. Isokset olivat korvaamaton apu leirin arjen sujumisessa. Mietimme useaan otteeseen, miten kiittäisimme isosia, sillä seurakunnalla ei ollut mahdollisuutta maksaa heille palkkaa. Päädyimme tarjoamaan heille pitsaa. Tämä tuntui meistä luontevalta järjestelyltä, koska isokset olivat jo valmiiksi tulossa muisteluiltaan,

joten siitä oli helppo jatkaa yhteistä iltaa. Tilaisuudessa keskustelimme leiristä ja keräsimme isosilta palautetta (luku 8.3).

8 ARVIOINTI

Leirin suunnittelun aikana refleктоimme yhdessä leirille tulevan työntekijän sekä lapsityönohjaajan kanssa suunnitelmiamme ja niiden realistisuutta. Leiripäivien päätteeksi kävimme lasten kanssa yhdessä palautehetken, jossa lapset saivat kertoa kolmen erilaisen hymiön avulla millainen heidän päivänsä oli ollut. Vanhemmilta keräsimme palautetta vanhempainillassa ja isosilta kiitostilaisuudessa lomakkeilla, joissa oli sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Saimme palautetta leirin jälkeen leirillämme mukana olleelta varhaisnuorisotyöntekijältä.

8.1 ”Oli kiva hoitaa eläimiä” – lapset palautteen antajina

Kehitimme lapsille kolme erilaista ja eriväristä hymiösymbolia, joiden avulla heidän oli helpompi antaa meille palautetta ja kertoa, miten päivä oli mennyt. Ensimmäinen hymiöistä oli keltaiselle pohjalle painettu leveästi hymyilevä hymiö, joka tarkoitti päivän menneen hyvin ja että lapsi on viihtynyt. Toinen oli surullinen sinipohjainen hymiö, joka symboloi sitä, että lapsella on paha mieli ja hän on johonkin tai joihinkin asioihin tyytymätön. Kolmas hymiö oli vaaleanruskean värinen ja kahden edellisen välimaastossa, neutraali ilme. Tämä tarkoitti sitä, ettei lapsi ole täysin tyytyväinen eikä täysin tyytymätönkään. Jokainen lapsi sai valita yhden hymiön ja kävimme kierroksen, jossa he saivat kertoa päivästä ja tunnelmastaan. Näiden hymiöiden valitsemisen lisäksi saatoimme tiedustella lapselta jotain lisätietoa hänen kertomastaan ja kirjasimme vastauksia muistiin. Palautetta keräsimme lasten tutustumispäivässä, leirillä jokaisen päivän päätteeksi sekä muisteluillassa, jolloin kartoitimme lasten tunnelmia koko leiristä. Kutsuimme tätä palautteenantoa fiiliskierrokseksi, koska kävimme siinä kaikkien piirissä olevien tunnelmia läpi.

Hymiöiden valinnan toteutimme niin, että meillä oli jokaista hymiötä melkein yhtä monta kappaletta kuin oli leiriläisiä, ja levitimme ne kaikki lattialle, piirin keskelle. Siitä jokainen sai sitten valita omansa ja perustella vuorollaan valintaansa. Tiedostimme, että tällaisessa menettelyssä hymiövalintoihin vaikuttavat muiden

valitsemat hymiöt ja se, mitä kaverit kertovat. Meillä ei ollut kuitenkaan mahdollisuutta järjestää lasten palautteenantoa niin, että olisimme kohdanneet jokaisen lapsen yksitellen ja kyselleet häneltä. Lasten tutustumispäivässä tutustuimme lähinnä hymiöihin niin, että jokainen sai valita hymiön, mutta emme käyneet sanallisen palautteen kierrosta. 14 lasta valitsi keltaisen, leveästi hymyilevän hymiön ja yksi vaaleanruskean neutraalin ilmeen. Sanallisen palautteen kierros jäi pois, koska ohjelma oli venynyt niin, ettemme ehtineet pitää sitä. Halusimme kuitenkin tuoda hymiöitä jo tutustumispäivässä lapsille tutuiksi, joten päädyimme siihen, että jokainen vain valitsee hymiön.

Leirillä fiiliskierros sijoittui iltahartauden yhteyteen. Ohjasimme lapset paikoilleen ja pidimme fiiliskierroksen aina ennen iltahartautta. Myös leirin ohjaajat ja isokset valitsivat hymiön ja kertoivat millainen päivä heistä oli ollut. Ensimmäisenä leiri-iltana 12 lasta valitsi keltaisen leveästi hymyilevän hymiön ja kolme vaaleanruskean neutraali-ilmeisen hymiön. Toisen leiri-illan fiiliskierroksella kymmenen lapsista valitsi keltaisen leveästi hymyilevän hymiön ja viisi vaaleanruskean neutraali-ilmeisen hymiön. Kolmantena leiripäivänä pidimme fiiliskierroksen Tuhannen Tarinan Talon pihalla bussia odotellessa. Tällöin kahdeksan lapsista valitsi keltaisen leveästi hymyilevän hymiön. Seitsemän lasta valitsi vaaleanruskean neutraali-ilmeisen hymiön. Muisteluillassa seitsemän lapsista valitsi keltaisen leveästi hymyilevän hymiön ja viisi neutraalin ilmeen vaaleanruskealla pohjalla. Kaksi lapsista ei ollut muisteluillassa, ja yksi mukana olleista ei osallistunut fiiliskierrokseen.

Joka päivä toistuvia teemoja sanallisessa kierroksessa olivat eläinten hoitamiseen, ruokintaan ja hyvästelyyn liittyvät palautteet sekä ”kiva päivä”. Kaikkina päivinä lapset nostivat esille myös muita päivän aikana olleita ohjelmia, kuten ratsastamista, metsäretkeä, uimista, pelaamista ja kaarnalaivan tekoa. Syinä vaaleanruskeiden hymiöiden valintoihin olivat esimerkiksi uintiajan lyhyys, pihan ankan karkaaminen ja leirin liian aikainen päättyminen. Viimeisenä leiripäivänä pidimme fiiliskierroksen viimeisenä Tuhannen Tarinan Talolla, ennen kuin astuimme bussiin. Tämä näkyi lasten palautteissa, kun monella oli päällimmäisenä ajatuksena kotiinlähtö ja leirin päättyminen.

Jo heti ensimmäisenä iltana huomasi, minkä olimme myös tiedostaneet etukäteen, että lasten valintoihin vaikuttivat muiden toiminnat. Joku saattoi ottaa vaaleanruskean hymiön vain sen takia, kun melkein kaikilla muilla oli keltainen. Myös sanallisessa palautteessa monet sanoivat samoja asioita, mitä olivat kaverin kuulleen sanoneen. Johdannoksi muisteluillan fiiliskierrokseen pyysimme lapsia miettimään koko leiriä bussimatkoineen. Tämä oli ehkä virhe, koska sen seurauksena neljä lasta otti neutraali-ilmeisen hymiön, koska bussissa oli tylsää. Keltaisen hymyilevän hymiön valinneet muistivat leiriltä ratsastamisen ja eläinten hoidon, joista kertoi neljä lapsista. Bussimatka sai myös myönteistä palautetta kahden lapsen osalta ja yleisesti kivana leiriä piti kolme lapsista.

Pidimme fiiliskierroksen yhteensä viisi kertaa. Mielenkiintoista oli huomata, että ensimmäisellä kerralla keltaisen hymiön valitsi 14 lasta ja sen jälkeen joka kerta muutama vähemmän. Toisaalta kukaan ei myöskään koskaan valinnut surullista sinistä hymiötä. Tämä kertoo ehkä siitä, että lapset viihtyivät tutustumispäivässä, leirillä ja muisteluillassa. Hymiöitä ei ollut kovin montaa erilaista, joten saattaa olla, että lapset halusivat myöhemmin ottaa sellaisen, mitä he eivät olleet aiemmin valinneet. Kun tarkastelee jokaisen lapsen antamaa palautetta, joukossa oli kolme lasta, jotka ottivat aina keltaisen hymiön. Tästäkin voi päätellä, että suurin osa lapsista halusi ottaa välillä erilaisen hymiön. Lapset ottivat useimmin keltaisen hymynaaman ja vaaleanruskean valintaan johtivat yleisimmin leirin liian aikainen päätyminen ja bussimatka. Lapsilta kerätystä palautteesta välittyi leirillä viihtyminen ja useimmin palautteessa toistui eläinten hoitaminen.

8.2 ”Järjestäkää toistekin!”, vanhemmat antoivat palautetta

Saimme kaikilta paitsi yhden lapsen perheeltä palautteen, yhteensä 12 palautetta, koska 15 leiriläisemme joukossa oli kahdet sisarukset, joiden perheet antoivat luonnollisesti vain yhden palautteen. Jos perheestä oli useampi kuin yksi vanhempi paikalla muisteluillassa, antoivat he yhdessä palautteen. Palautelomakkeessa selvitettiin ensin, mitä kautta perhe oli saanut tiedon leiristä. Kysymyksissä 2–7 vanhempien tuli arvioida kysytyä asiaa asteikolla yhdestä viiteen

ja heillä oli mahdollisuus kertoa sanallisesti lisää kyseisestä teemasta. Neljä viimeistä kysymystä olivat avoimia, jossa pyysimme vanhempia kuvailemaan lapsen kokemuksia ja antamaan avointa palautetta. Halusimme kartoittaa kysymyksissä 2–7 sitä, kuinka tärkeiksi vanhemmat kokivat oheistapahtumat sekä kuinka helppo heidän oli järjestää pääsynsä tai lapsensa pääsyn niihin. Koskimme sanalliset palautteet yhteen ja laskimme vastausten hajonnat.

Kaikki vanhemmat kokivat lasten tutustumispäivän sekä vanhempainillan erittäin tärkeiksi. Yhdessä palautteessa kerrottiin, ettei lapsi olisi lähtenyt Maatilaseikkailuleirille, ellei olisi käynyt tutustumispäivässä, jossa sai lisää rohkeutta lähteä. Pienten lasten kannalta on tärkeää, että ohjaajat ja leirille mukaan lähtevät muut lapset olisivat edes hieman tuttuja, jotta lapsi ei tuntisi oloaan uudessa ympäristössä turvattomaksi. Uskoimme, että vanhempien oli melko vaikea järjestää pääsynsä useisiin oheistapahtumiin osan niistä ollessa vielä keskellä päivää. Meitä yllätti kuitenkin se, että viisi vanhemmista vastasi pääsyn olleen erittäin helppo järjestää ja seitsemän sen olleen melko helppoa.

Vanhemmat olivat kokeneet saaneensa myös tarpeeksi tietoa etukäteen leiriin liittyen: yksitoista vastaajista koki saaneensa erittäin hyvin ja yksi melko hyvin tietoa leiristä. Tähän yritimme panostaa leiriläisten iän vuoksi. Kysymyksissä 6 ja 7 kysyimme vanhemmilta, olivatko he, ja uskoivat he lastensa olleen, tyytyväisiä leiriin. Kaikki vanhemmat vastasivat olleensa erittäin tyytyväisiä leiriin ja lasten osalta yksi vanhempi sanoi lapsensa olleen melko tyytyväinen ja muut uskoivat lastensa olleen erittäin tyytyväisiä leiriin.

Halusimme tietää, mikä on ollut leirillä lapsille tärkeää tai mikä heille on jäänyt mieleen. Yleensä lapsi jakaa tällaisia tärkeitä asioita vanhemman kanssa, joten kysyimme vanhemmilta konkreettisesti ”Mitä lapsenne on kertonut leiristä?”. Moni lapsi oli kertonut vanhemmilleen eläimistä, niiden kanssa tapahtuneista asioista, osa oli laulanut kotona leiriltä tuttuja lauluja. Yksi lapsi olisi halunnut leirin olevan pidempi ja kaksi lapsista oli kertonut tahtovansa pian uudelle leirille, koska kokemus Maatilaseikkailuleiristä oli mukava. Mielestämme tässä näkyy tärkeitä leirielämän elementtejä: yhdessäoloa, yhteislauluja isosten ja uusien kavereiden kanssa unohtamatta hiljentymistä. Yksi tavoitteistamme oli tutus-

tuttaa lapsia ja perheitä seurakuntaan ja sen toimintaan: leirityö on yksi perinteisimmistä seurakunnan työmuodoista, vaikkei sitä alle kouluikäisille paljon järjestetä seurakunnissa. Tästä näkökulmasta on hieno nähdä että lapset ovat kertoneet paljon leirielämän tärkeimmistä elementeistä kotonaan.

Kysyimme vanhemmilta avoimella kysymyksellä palautetta siitä, mitä olisi voinut tehdä toisin leirin järjestämisessä. Perheet ehdottivat ajankohdan muuttamista hyttysten takia ja leiripaikan lähempää sijaintia. Yhdessä palautteessa kritisoitiin myös muisteluillan välttämättömyyttä. Tahdoimme kerätä vanhemmilta palautetta leiristämme lomakkeilla muisteluillassa, koska uskoimme, ettemme esimerkiksi kirjeitse tai sähköpostilla kysyttäessä saisi yhtä suurta vastausprosenttia. Halusimme tuoda myös perhetyön näkökulmaa esille ja kutsua koko perheen näkemään ja kuulemaan, millaisen leirin lapset olivat viettäneet edellisellä viikolla. Näin koko perhe sai ohjatusti vaihtaa kokemuksia ja tunnelmia ja näin leiristä oheistapahtumineen tuli koko perheen yhteinen asia.

Tiedustelimme vanhemmilta myös avoimella kysymyksellä palautetta leiristä kokonaisuutena. Leiriä kuvailtiin onnistuneeksi jutuksi, sopivan pituiseksi ja hyväksi paketiksi. Yhdessä palautteessa järjestelyitä ja ohjeistuksia kuvailtiin hyväksi, toisessa järjestelyitä loistaviksi. Kaksi palautetta, joita analysoidessamme koimme erityistä onnistumisen kokemusta, olivat perheen, joka kertoi lapsen haluavan uudelle leirille, sekä palaute ”Loistavaa, että alle kouluikäisille järjestetään ohjelmaa ja leirejä”.

Viimeinen kysymys oikeastaan jatkaa samaa teemaa: kysyimme mitä vanhemmat vielä haluavat kertoa järjestäjille. Neljässä palautteessa tuli esiin toive, että alle kouluikäisille voisi toistekin järjestää leirin. Leiriä kuvattiin mukavaksi ja tarpeelliseksi toiminnaksi sekä kerrottiin lapsen viihtyneen leirillä, mikä kertoo perheen mielestä enemmän kuin tuhat sanaa. Eräs perhe piti tärkeänä, että leiriltä saa valokuvia. Leiritoiminnasta jää usein tunnelmia ja tapahtumia pitkäksi aikaa mieleen, mutta ehkä harvemmin valokuvia. Meillä oli valokuvauksesta kiinnostuneita isosia sekä ohjaajilla yksi kamera mukana, joten valokuvien ottaminen yhteisistä hetkistä eläinten kanssa, metsässä ja erilaisen toiminnan keskellä oli luontevaa. ”Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”, totesikin yksi vanhemmis-

ta muisteluillassa. Yksi perheistä kertoi Maatilaseikkailuleirin olleen ”pehmeä lasku” leireilyyn, jota perheen vanhemmat lapset harrastavat.

8.3 ”Sai uutta kokemusta lasten kanssa olemisesta” – isosten palaute

Keskustelimme isosten kanssa heidän tehtävistään ja tuntemuksistaan isosten perehdytysillassa, jokaisen leiripäivän jälkeen pidettävässä palaverissa ja isosten kiitostilaisuudessa. Kiitostilaisuudessa pyysimme isosilta palautetta myös kirjallisesti, tekemämme lomakkeen avulla. Isosten perehdytysillassa oli kaksi kolmesta isosestamme. Lasten tutustumispäivässä, leirillä ja isosten kiitostilaisuudessa olivat mukana kaikki kolme isostamme. Näin ollen saimme palautetta kahdelta isoselta kaikista tapahtumista ja yhdeltä muista paitsi perehdytysillasta. Palautelomakkeen avulla halusimme tiedostella isosilta, miten kuormittavana he kokivat leirin ja viihtyivätkö he leirillä ja kokivatko he saaneensa tarpeeksi tukea leirin aikana. Palautelomake sisälsi yhdeksän kohtaa, joista kolmeen vastattiin avoimesti ja kuudessa kohdassa arvioitiin eri asioita asteikolla 1–5.

Muutama kysymys kartoitti isosten kokemuksia etukäteen saamastaan leiriin liittyvästä tiedosta ja perehdytysillan annista. Kaksi isosista koki saaneensa riittävästi tietoa ennen leiriä, yksi ei osannut sanoa, saiko tarpeeksi tietoa. Kysyimme myös miten paljon perehdytysilta antoi valmiuksia leirillä toimimiseen. Yhden mielestä iltana antoi melko paljon valmiuksia ja kaksi eivät osanneet sanoa. Yksi isosista ei osallistunut perehdytysiltaan, joten todennäköisesti hän ei osannut arvioida näitä kysymyksiä. Oletamus on, että ne kaksi, jotka osallistuivat perehdytysiltaan, kokivat saaneensa tarpeeksi tietoa leiristä etukäteen. Kysyimme myös, olisivatko isokset kaivanneet lisätietoa jostakin. Yksi isosista nosti tässä kohtaa esiin sen, että hänen pääsynsä leirille varmistui myöhään, eli ohjeistus jäi melko vähäiseksi. Kenellekään ei tullut mieleen mitään erityistä, mistä he olisivat kaivanneet lisätietoa.

Perehdytysillan anti isosille oli siis selkeästi tiedon saaminen tulevasta leiristä. Valmiuksia siellä toimimiseen he eivät juuri kokeneet saaneensa, mikä ei ollut perehdytysillan tarkoituksenaan. Perehdytysillan idea oli tutustua toisiimme ja

käydä läpi leiriohjelmaa. Kaikilla isosilla oli kokemuksia seurakunnan leireistä ja kahdella oli myös paljon kokemusta lasten kanssa toimimisesta. Yhdelle isosista, joka ei päässyt tuohon iltaan, ohjeistimme leiriin liittyviä asioita leiriä edeltävänä päivänä. Siitä huolimatta myös hän toimi leirillä hienosti ja pääsi hyvin mukaan joukkoon.

Kolme palautekaavakkeen kysymyksistä liittyi siihen kuinka kuormittavaksi isokset kokivat leirin ja kokivatko he saaneensa tarpeeksi tukea leirin aikana. Leiri oli tiivis kolmen päivän tapahtuma, jossa isokset olivat käytännössä koko ajan mukana. He nukkuivat lasten kanssa samoissa huoneissa, johdattivat heidät päiväunille ja auttoivat lapsia kaikissa ohjelmissa ja siirtymätilanteissa. Käytännössä isosilla ei juuri ollut vapaa-aikaa kuin siinä vaiheessa, kun lapset oli saatu nukkumaan päivällä ja illalla. Kerroimme tästä ja siitä, että heillä tulee olemaan suuri rooli leirillämme. Olimme myös huolissamme siitä, ettei leiristä tule liian rankkaa isosille. Alun perin tarkoitus oli saada mukaan kolmesta viiteen isosta. Määrä jäi kuitenkin asettamaamme vähimmäismäärään, eli kolmeen. Tämä riitti, mutta työtaakka isosille oli suurempi verrattuna siihen, että mukana olisi ollut viisi isosta. Tämänkin takia oli hyvä, että isokset eivät olleet viime kesän rippikoululaisia, vaan jo jonkin verran vanhempia ja kokeneempia isosia. Leirillä ja sen jälkeen isosten kanssa keskustellessa huomasimme kuinka isokset alustuksettamme huolimatta olivat kuitenkin hieman yllättyneitä siitä, kuinka riippuvaisia lapset heistä olivat ja kuinka paljon tukea he tarvitsivat aikuisilta leiriohjelman eri vaiheissa.

Isosten palautteesta kuitenkin käy ilmi, että leiri koettiin keskimäärin vain vähän kuormittavaksi vaihtoehtojen ollessa: ei lainkaan kuormittava, vähän kuormittava, en osaa sanoa, melko kuormittava ja todella kuormittava. Kaksi koki leirin vähän kuormittavaksi ja yhdellä rasti oli sekä vähän kuormittava että en osaa sanoa -kohdissa. Tähän aihepiiriin liittyen kysyimme myös kokivatko isokset saaneensa tarpeeksi tukea leirin aikana. Keskiarvo tämän kysymyksen vastauksissa oli 4,8, eli isokset kokivat saaneensa tukea leirillä. Kukaan ei myöskään osannut nimetä mitään, mistä olisi kaivannut lisätukea. Näin ollen ajatuksemme siitä, että leiri olisi isosille melko kuormittava, ei juuri näy palautteessa.

Yksi kysymys koski leirillä viihtyvyyttä ja yksi kiitostilaisuuden mielekkyyttä. Isoiset viihtyivät leirillä hyvin. Myös kiitostilaisuutta pidettiin mieleisenä. Näiden perusteella isokset olivat melko tyytyväisiä leiriin. Kaikki viihtyivät vähintään melko hyvin leirillä, joten mitään suurempia ongelmia ei isosilla ollut. Myös vaatimaton kiitostilaisuus sai myönteistä palautetta. Isoiset olivat tyytyväisiä, että heidät huomattiin ja vielä muisteluillan jälkeen jäätiin yhdessä muistelemaan mennyttä. Mielestämme tässä näkyy myös se, että isokset olivat kiinnostuneita seurakunnan toiminnasta ja lasten kanssa toimimisesta. Leiri kuitenkin vaati heiltä melko paljon, ja silti isokset viihtyivät siellä ja olivat tyytyväisiä kiitostilaisuuteen. Viimeisenä oli avoin kysymys, jos oli vielä jotain sanottavaa. Tässä kohtaa kaksi isosista kertoi leirillä olleen todella kivaa. Samanlaisia kokemuksia kaivattiin lisää ja oltiin tyytyväisiä saatuun kokemukseen lasten kanssa olemisesta. Myös leiripaikka koettiin mukavaksi.

8.4 ”Onnistunut toteutus” – seurakunnan varhaisnuorisotyöntekijä

Pyysimme mukana olleelta seurakunnan varhaisnuorisotyöntekijältä kirjallista palautetta leiristä ja oheistapahtumista. Työntekijä kirjoitti meille kirjallisen palautteen toiminnastamme oheistapahtumien ja leirin suunnittelussa ja itse tapahtumissa. Palautteessa seurakunnan työntekijä kuvaa prosessia. Hän luonnehtii leiriä oheistapahtumineen mielekkääksi ja hallituksi kokonaisuudeksi. Omaksi vastuualueekseen hän kokee turvallisuuden ja leirin ohjelman toteuttamisen omalta osaltaan meidän ollessa päävastuussa leirin suunnittelusta, toteutuksesta ja ohjelmasta.

Tapasimme mukaan lähtevän varhaisnuorisotyöntekijän ensimmäisen kerran 15.4.2010. Siihen mennessä suunnitelmamme leiristä olivat jo melko pitkällä. Yhteensä tapasimme varhaisnuorisotyöntekijän yhteisissä suunnittelupalaverissa neljä kertaa. Näissä työntekijä koki roolikseen opponentin, hän varmisti, että olimme osanneet ottaa huomioon eri asioita leirin onnistuneeksi toteutumiseksi. Varhaisnuorisotyöntekijä auttoi meitä muun muassa turvallisuusasiakirjan laatimisessa.

Työntekijä kertoo meidän hahmottaneen hyvin leirikokonaisuuden vaatimukset ja huomiota vaativat toimenpiteet. Vaikka olimme suunnitelleet leiriohjelman, olimme valmiita tarpeen vaatiessa joustamaan ja muokkaamaan sitä. Varhaisnuorisotyöntekijä pitää tärkeänä sitä, että keräsimme vanhempainillassa turvallisuuskyselyn lisäksi itse laatimamme lomakkeen koskien lasten päivärytmiä. Työntekijän mielestä toimimme asiakaslähtöisesti, kun otimme huomioon varsinkin näin pienten lasten ollessa kyseessä heidän päivä- ja yöunitottumuksia, joiden pohjalta muokkasimme vielä leiriohjelman. Sisällytimme leirin päiväohjelmaamme lepopetoksen, koska muutama leiriläinen nukkui päiväunia. Työntekijä kuvaa tämän myös kertovan perehtymisestä ikäryhmän tarpeisiin ja halusta toteuttaa leiri onnistuneesti.

Varhaisnuorisotyöntekijä antoi palautetta myös tiedotuksesta, jonka hän koki onnistuneeksi. Vanhempainilta hän kuvaa onnistuneeksi. Hänen kokemuksen mukaan vanhemmat saivat riittävästi tietoa leiristä ja vaikuttivat tyytyväisiltä. Työntekijä arvioi lasten tutustumispäivän ajankohtaa hankalaksi, sillä se pidettiin arkipäivänä kello 14.00–16.00. Tästä huolimatta kaikki lapset olivat paikalla. Tutustumispäivä oli hänen mukaansa tarpeellinen ja hyvin suunniteltu. Varhaisnuorisotyöntekijä uskoo sen myös madaltaneen arimpien lasten kynnystä lähteä leirille, kun he pääsivät etukäteen tutustumaan meihin ohjaajiin ja toinen toisiinsa.

Leiriohjelman runkoa varhaisnuorisotyöntekijä arvioi sopivan väljäksi. Aikaa jäi oleilla maatilan eläinten kanssa ja pihapiirissä. Työntekijä arvioi lasten nauttineen eläinten kanssa touhuamisesta ja sopivasta määrästä suunniteltua ohjelmaa. Ohjelman runkoa hän luonnehtii vielä onnistuneeksi ja suunnitelmien mukaan toteutuneeksi. Hän kuvaa aamu- ja iltahartauksien laulujen ja rukousten, sekä ruokalaulujen, tarjonnan lapsille mahdollisuuden osallistua ja opetella kristillisiä rituaaleja. Varhaisnuorisotyöntekijän mielestä muisteluillan sijoittaminen parin päivän päähän leirin loppumisesta oli toimiva ratkaisu. Muisteluiltaan osallistuivat kolmentoista lapsen perheet. Työntekijän mukaan tilaisuudesta muodostui mukava yhteinen hetki. Ainoa asia, jota mukana ollut varhaisnuorisotyöntekijä kritisoi, oli Tuhannen Tarinan Talon etäisyys Helsingistä. Vanhempainillassa monet vanhemmat nostivat esille sen, että lapset saattavat voida

pahoin näin pitkällä matkalla. Näin ei onneksi tapahtunut, matkat sujuivat hyvin. Seurakunnan työntekijä kuitenkin kehui paikkaa mukavaksi ja palvelua siellä hyväksi. Sijaintia lukuun ottamatta paikka oli siis onnistunut valinta.

Kokonaisuudessaan varhaisnuorisotyöntekijän palaute sisältää arviointia jokaisesta leiriin liittyvästä tapahtumasta. Työntekijän palautteesta kävi ilmi, että hän luotti meidän taitoihimme leirin valmisteluissa ja oli tyytyväinen kaikkiin tapahtumiin. Työntekijän kanssa oli myös meidän mielestämme helppo tehdä yhteistyötä, koska hän ei pyrkinyt mitenkään erityisesti ohjaamaan meitä, vaan antoi meidän toteuttaa omat ideamme. Hän oli kuitenkin valmis auttamaan ja ideoimaan, jos koimme siihen tarvetta. Yhdessä muodostimme toimivan tiimin ja veimme leirin oheistapahtumineen alusta loppuun onnistuneesti läpi.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Palaamme arvioinnissamme asettamiimme tavoitteisiin sekä teorioiden tuomiin näkökulmiin ja haasteisiin sekä niiden toteutumiseen leirillämme. Tässä luvussa arvioimme myös omaa ammatillista kehittymistämme melkein puolet opiskeluajastamme kestäneen prosessin aikana. Olemme käyttäneet oppimamme reflektointiin sosiaalialan koulutusohjelmakohtaisia kompetensseja (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. a) sekä kristillisen lapsi- ja nuorisotyön- ja diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehtojen kompetensseja (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. b; Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. c).

9.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Lähdimme työssämme liikkeelle yksityisen lahjoittajan, Luurilan, ideasta järjestää toimintaa alle kouluikäisille (luku 6.2). Koska leirin järjestäminen mahdollistui näiden lahjoitusvarojen ansiosta, pidimme mielekkäänä kutsua lahjoittajan muisteluiltaan, jotta hän näkisi millaista toimintaa hänen lahjoituksensa tuotti. Lahjoittaja oli mukana muisteluillassa ja pystyi näkemiansä kuvien ja kuulemiensa kertomusten kautta tavoittamaan jotain leirin tunnelmasta. Luurila oli erittäin tyytyväinen järjestämäämme leiriin ja kiitteli meitä kovasti. Lahjoittajan lisäksi myös seurakunnan työntekijät olivat tyytyväisiä kehittämishankkeeseemme. Saimme mukana olleelta työntekijältä erittäin myönteistä ja kannustavaa palautetta (luku 8.4). Myös isosten mukana olo leirillä mahdollisti osaltaan yhdessä toimimisen onnistumisen leirillä.

Reflektoidessamme suunnitteluvaiheessa asettamiamme tavoitteita koimme pääasiassa onnistuneemme saavuttamaan ne. Resursseihin liittyvä tavoitteemme saada leirille seurakunnan työntekijä sekä isokset onnistui. Havainnoimalla lapsia leirin arjen keskellä päätelimme lasten kokeneen turvallisen leirin, jossa vallitsi kannustava ja salliva ilmapiiri. Uskomme lasten huomanneen leirin aikana, että leirillä voi pärjätä ilman vanhempia, ja että yhteistyö helpottaa tai nopeuttaa hyvin montaa asiaa. Lapset eivät myöskään ikävöineet kotiin leirin

aikana. Uskomme sen johtuneen osaltaan siitä, että lapset huomasivat muidenkin olevan samassa tilanteessa. Huomasimme lasten tukeutuvan leiritovereihin sekä ryhmään turvallisuuden tunteen synnyttämiseksi.

Monelle lapselle Maatilaseikkailuleiri oli ensimmäinen leirikokemus ja järjestimme leirillä paljon perinteistä leiriohjelmaa letunpaistoihin, saunoihin sekä peleihin ja leikkeihin. Tutustutimme sekä lapsia että heidän perheitään myös Mikaelin seurakunnan muuhun toimintaan. Esimerkiksi muisteluillalla jaoimme varhaiskasvatus- sekä varhaisnuorisotyön tulevan kauden esitteitä. Myöhemmin kesällä 2010 järjestettiin kaksi varhaisnuorille tarkoitettua leiriä, joilla molemmilla oli osanottajina Maatilaseikkailuleirin lapsia. Myös mainostamamme seurakunnan syksyn 2010 perheleiri herätti kiinnostusta perheissä. Syksyllä 2010 seurakunnan varhaisnuorten toimintaan innostui lähtemään mukaan joitakin leiriläisiämme.

Uudenlaisen toimintamuodon kehittäminen, jollaisesta meillä, työyhteisöllä eikä oikeastaan kenelläkään tuntemallamme henkilöllä ollut kokemusta, innosti meitä suunnittelussa. Pystyimme soveltamaan esimerkiksi varhaisnuorten leirien käytännöistä tiettyjä asioita leirin toteutukseen, mutta yllättävän moniin suunnittelussa ilmenneisiin kysymyksiin meidän täytyi itse löytää ratkaisu. Esimerkiksi turvallisen aamun luomiseksi kysyimme vanhemmilta ennakkoon lasten heräämisaikoja ja otimme nämä ennakkotiedot tosissaan. Vanhempien ilmoittamaan lasten heräämisaikaan oli toinen meistä valmiina olemaan aikaisin heräävien lasten kanssa aamupalaan saakka. Tämä takasi turvallisen aamun aikaisin herääville sekä rauhallisen yön pidempään nukkuville lapsille.

Onnistuimme mielestämme ottamaan hyvin huomioon lasten kehitysvaiheen. Tästä kertoo mielestämme muun muassa se, että lasten antamassa palautteessa käy ilmi, että lapset viihtyivät leirillä. Leirillä lasten ilmeistä ja innokkuudesta pystyi havaitsemaan, että olimme onnistuneet kehittämään heitä kiinnostavaa ohjelmaa. Suurin osa leirin lapsista oli jo kuusivuotiaita, jolloin he olivat kiinnostuneempia uudenlaisesta toiminnasta, ja selvisivät vanhemmista erossa olemisesta hyvin. Merkittävää meistä oli kokea, kuinka pieni viisivuotiaskin on yllättä-

vän itsenäinen eikä ikävöinyt kotiin ollessaan kaksi yötä tuntemattomassa paikassa melko uudessa ryhmässä. (Luvut 3 ja 6.4.)

Toimimalla leirillä yhdessä yhtenä ryhmänä halusimme tukea myös lasten vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja (luku 3.2). Lasten toiminta ryhmänä sujui leirillä hienosti. Olemalla myös itse läsnä toiminnassa ehkäisimme mahdollisia kiusaamistilanteita. Luonnollisesti osa lapsista oli hiljaisempia ja arempia kuin toiset, mutta suurin osa lapsista oli reippaita ja innokkaita. Rohkaisimme isosten kanssa hiljaisempiakin kertomaan mielipiteensä ja osallistumaan toimintaan. Lapset tulivat toimeen keskenään hienosti ottaen huomioon, että lapset eivät tunteneet toisiaan. Suurimmalla osalla lapsista oli leirillä mukana kaveri tai sisarus, mutta silti uusiakin kaverisuhteita syntyi. Leirillä pystyi havaitsemaan, miten lapset tukeutuivat toisiinsa ja olivat omatoimisia. Leirillä he pääsivät opettelemaan yhteisiä pelisääntöjä ja tekemään yhteistyötä. Kannustimme yhteistyöhön ryhtymistä ja annoimme siitä myönteistä palautetta lapsille.

Kokonaisuudessaan diakoninen, lapsen ja perheen kokonaisvaltaisesti huomioonottava työote (luku 4.2) näkyi työssämme erilailla kuin oletimme. Diakoninen työote tarkoittikin suunnittelussa ja toteutuksessa enemmän kokonaisvaltaista kohtaamista kuin lähtökohdaksemme asettamaamme tavoitetta löytää tietynlaisia, kasvunsa tukemisessa ja leirin tarpeessa olevia, lapsia leirille. Diakonia-työntekijöiden kautta leirille ilmoitautui vain yksi lapsi, joka myöhemmin peruutti lähtönsä. Pohdimme ilmoittautumisen aikana sekä sen päätyttyä, miksi diakoniatyön kautta ei löytynyt lapsia leirille. Arvelimme yhtenä syynä olevan sen, että diakoniatyöntekijät kohtaavat monia asiakkaita vastaanotolla ja keskustelua käydään vaikeista asioista. Tällöin ylimääräisen asian muistaminen on varmasti vaikeaa. Varsinkaan kun seurakunnan diakoniatyöntekijöillä ei ole yhtä tiettyä vastaanottohuonetta, jonne mainoksen leiristä olisi voinut laittaa esille.

Vaikka kohtasimme lapset osana perhettään, leirille lähtivät vain lapset, ei koko perhe. Mielestämme lasten kokemus kuitenkin laajeni koko perheen tietoisuuteen vanhempainillan ja muisteluillan avulla. Näin ollen koemme kohdanneemme koko perheen, tukeneemme perhettä kasvatustehtävässään ja olleemme läsnä heidän elämässään yhteisen matkan ajan. Vaikka järjestimme kaksi ta-

pahtumaa myös perheille, ei heidän välilleen kuitenkaan syntynyt paljoa kanssakäymistä. Tietysti vanhemmat keskustelivat jonkin verran keskenään, ja tilaisuuksista muodostui yhteishenkeä luovia tapahtumia. Varsinkin muisteluillassa, jossa myös lapset olivat paikalla, keskustelua syntyi helpommin kuvien katselemisen yhteydessä.

Suunnitteluvaiheessa huomioidut kristillisen kasvatuksen ulottuvuudet (luvut 4.1 ja 6.5.) näkyivät leirillämme: toiset tosin olivat luontevammin ja vahvemmin esillä kuin toiset. Esimerkiksi koimme erityisesti rituaalisen, kokemuksellisen sekä ennen kaikkea huolenpidollisen ulottuvuuden toteutuneen leirillämme hartaushetkien sekä turvallisen ja sallivan ilmapiirin kautta. Toisaalta taas eettis-moraalinen ulottuvuus saattoi lapsille näkyä konkreettisena kaverin auttamisena ja yhteistyönä, mikä opettaa mielestämme selkeästi kultaisen säännön mukaisia asioita. Leirillämme rukoiltiin, laulettiin ja vietettiin hartaushetkiä suunnitelmien mukaisesti. Leirin kristilliset elementit mahdollistivat lapsille tunnelmallisia kokemuksia. Hartauksien suunnittelun pohjalla käytetyt Godly Play ja lattiakuvat -menetelmät onnistuivat suunnitelmiamme mukaisesti.

Ympäristökasvatuksen mukaisesti leirin suunnittelussa annoimme lapsille aikaa tutustua leiriympäristöön oma-aloitteisesti: lapsilla oli vapaata aikaa, jolloin he saivat itse päättää menivätkö hoitamaan eläimiä vai leikkivätkö esimerkiksi pihapiirin leikkimökissä. Myös leirillä järjestetyn metsäretken tavoitteena ei ollut kulkea mahdollisimman pitkää matkaa, vaan pysähtyä tutkimaan ja kuuntelemaan luontoa ja sen ihmeitä. Näiden kautta ympäristökasvatuksen teemat näkyivät leirillämme: opimme ympäristössämme ja sitä kautta koemme luoneemme kasvualustaa lasten myöhempää ympäristöstä oppimista varten. (Luvut 5.2 ja 6.6.) Tietenkään tämä leiri ei yksin luo tuota kasvualustaa, mutta toivottavasti luonnossa tapahtuneet elämykset jäävät lapsille mieleen merkittävinä kokemuksina. Leirillä emme myöskään keskustelleet ilmastonmuutoksesta tai ympäristömme saastumiseen johtaneista tekijöistä, mikä ei voi olla edes tarpeen näin pienten lasten kohdalla. Tärkeintä on herättää rakkaus luontoa ja sen ihmeitä kohtaan – ja noiden ihmeiden hämmästyä leirillämme riitti.

Mielestämme leirillä näkyivät seikkailukasvatuksen tuomat teemat. Me leirin ohjaajat emme olleet kokeneita seikkailunohjaajia, mutta järjestämämme Maatilaseikkailu ei luonnollisestikaan täysin vastannut tässä (luvut 5.3 ja 6.7.) tarkoitettua seikkailutoimintaa. Meillä molemmilla oli kuitenkin kokemuksia eläimistä ja luonnosta. Partioharrastuksen ja seurakunnantoiminnan kautta meillä on monipuolisia kokemuksia leirielämästä ja luonnossa liikkumisesta. Koimme, että leiri jo itsessään oli lapsille aivan omanlaisensa seikkailu (luku 5.1). Näin ollen pyrkimyksemme ei ollut rakentaa mitään suunnitelmallista seikkailua, vaan ajatuksemme seikkailusta liittyi lasten kotoa pois olemiseen uudeltaisessa maatilaympäristössä. Näiden mukaisesti lapset viihtyivät leirillä ja kokivat leirin eräänlaisena seikkailuna uudessa ympäristössä uusien kavereiden ja eläinten parissa.

Jälkikäteen mietittynä koemme, että Tuhannen Tarinan Talon vetämä yksi ohjelma päivässä oli melko paljon suhteessa ohjattuun toimintaamme koko päivän aikana. Olisimme itsekin voineet ohjata ryhmää enemmän, mutta toisaalta leirin vetäjille jäi tässä hyvä paikka tarkkailla lapsia, ryhmää sekä niin sanotusti kerätä voimia ja levähtää lasten auttamista ja kohtaamista varten myöhemmin päivän ohjelmassa. Oli kuitenkin erityisen tärkeää, että olimme mukana kaikissa ohjelmissa, jotta koimme lasten kanssa leirin tärkeitä asioita. Näin ollen olimme jakaneet saman hetken ja pystyimme esimerkiksi keskustelemaan lasten kanssa heidän kokemuksistaan myöhemmin.

9.2 Leiri ja siihen liittyvät oheistapahtumat – toteutettavissa myös kunnan tai järjestön tapahtumina

Kokonaisuudessaan koimme kaikki leiriin liittyvät tapahtumat tärkeiksi, ja vanhempien palautteistakin kävi ilmi, että heillä ei ollut vaikeuksia päästä näihin tapahtumiin. Tärkeää meistä oli huomata vanhempien palautteista, että myös he pitivät oheistapahtumia tärkeinä. Mietimme ensin, että yhden leirin ympärillä oli monta tapahtumaa ja olimme varautuneet siihen, että osanotto näissä ei olisi ollut näin suurta mitä se lopulta todellisuudessa oli. Ajatus näin nuorten lasten kanssa leirille lähtemisestä tuntui välillä haastavalta. Vanhemmat kuitenkin si-

toutuivat näihin tapahtumiin ja olivat kiinnostuneita etukäteen siitä, minne lapset ovat menossa ja jälkikäteen missä lapset olivat olleet. Vanhempien palautteesta selvisi myös, että he toivoivat jatkossakin leirejä alle kouluikäisille lapsille.

Leiri alle kouluikäisille lapsille on toteutettavissa myös esimerkiksi kaupungin tai järjestön toimintana kuten kaikki leiritoiminta. Erityisen kristillisen Maatilaseikkailuleiristä tekivät sen kristilliset tavoitteet, Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyön toimintaan kuulumisen sekä hartauselämä. Luonnollisesti päivän alussa ja lopussa on hyvä kokoontua yhteen aloittamaan ja päättämään päivä, ja kontekstista riippuen tällaiset elementit leirillä voi toteuttaa hyvinkin monella tavalla, myös siis muualle kuin seurakunnan toimintaympäristöön sopivina.

Leiriä alle kouluikäisille voisi soveltaa esimerkiksi niin sanottuna sisarus-leirinä. Tällaisessa mallissa vanhemmat sisarukset toimisivat ikään kuin alle kouluikäisten pienempien sisarustensa perehdyttäjinä leirielämään. Tällöin nuoremmatkin lapset pääsisivät tutustumaan leirielämään sisarustensa avustamina. Paikalla oleva perheenjäsen toisi varmasti turvallisuuden tunnetta kotoa poissa olevalle alle kouluikäiselle. Vanhemmat lapset toimisivat samalla esimerkkeinä nuoremmille ja saattaisivat kokea tällaisen roolin luottamustehtävänä.

Vaikka kokemuksemme mukaan seurakunnat, kuten eivät kovin monet muukaan toimijat, järjestä oikeastaan ollenkaan leiritoimintaa alle kouluikäisille lapsille perheleiritoiminnan lisäksi, oli tämän prosessin läpikäyminen ja kokeminen erittäin rohkaiseva kokemus meille. Leiritoiminta väliaikaisuudesta huolimatta tuottaa osallistujille mahdollisesti koko elämän kestäviä elämyksiä ja kokemuksia. Emme näe mitään syytä sille, että kasvunsa ja kehityksensä vilkasta aikaa elävä alle kouluikäinen ei voisi päästä osalliseksi tästä ja näin saada kasvulleen tukea turvallisessa leiriympäristössä vertaisiltaan, sekä leirin ohjaajilta tai muilta aikuisilta.

9.3 Ammatillinen kehittyminen

Oli mielenkiintoista kehittää työyhteisöön aivan uudenlainen toimintamuoto, leiri alle koulu-ikäisille lapsille. Leirityön ollessa meille molemmille tuttua oli hienoa päästä leirin suunnittelussa soveltamaan ja syventämään opintojen aikana oppimaansa nuorempien lasten kanssa. 5–7-vuotiaiden kanssa toimiessamme ja leiriä järjestäessämme tuli huomioida monipuolisesti heidän kehitystään, taitojaan, tietojaan ja kokemuksiaan esimerkiksi kotoa poissa olemisesta. Mielestämme oli tärkeää myös ammatillisesti saada kokemus alle kouluikäisille lapsille leirin järjestämisestä. Maatilaseikkailuleiri, siitä saatu palaute lapsilta ja vanhemmilta sekä oma tunnelmamme ja arviointimme leiristä, rohkaisevat tällaisen toiminnan järjestämiseen jatkossa.

Uudenlaisen toimintamuodon kehittämiseen liittyy myös vastuu kokonaisuudessaan leirin suunnittelusta, toteuttamisesta sekä arvioinnista alusta loppuun. Lahjoittajalta saadun ajatuksen pohjalta saimme itse kehittää ideaa eteenpäin. Toimintaa suunnitellessamme keräsimme yhteistyökumppaneita, kartoitimme mahdolliset leiripaikat, varasimme niistä yhden sekä kuljetukset ryhmälle hyvässä ajoin. Myös kaiken suunnittelutyön organisointi ja leirin budjetin laatiminen olivat leirien ja tapahtumien kokonaishallinnan ymmärrystä kehittäviä tehtäviä. Sosiaalialan yleisissä kompetensseissa (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. a) näemme siis selkeästi organisaatio- ja yhteiskuntaosaamisalueen kehittyneen opinnäytetyöprosessimme aikana. Tähän liittyy myös itsensä kehittämisen osaamisalueen kehittyminen, olemme kehittyneet etenkin oman työmme suunnittelussa ja organisoinnissa.

Kokonaishallinnan lisäksi meillä oli vastuu prosessin eteenpäin viemisestä. Koska olimme leirimme parhaimmat asiantuntijat, tiesimme parhaiten mikä on leirin tilanne ja mikä olisi seuraava suunniteltava tai toteutettava asia leirin toteutumisen onnistumiseksi. Myös erilaisiin yhteistyökumppaneihin yhteydenpitäminen ja heidän tilanteensa tiedusteleminen oli mielenkiintoista organisaatioosaamisen harjoittelua. Tällä tavoin kehittämisoosaamisen osa-alue on kehittynyt mielestämme valtavasti yhdessä viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen osaamisalueen kanssa (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. a).

Elisan diakonisen sosiaalityön osaaminen näkyi työskentelyssämme selkeänä haluna löytää leiriä tarvitsevia lapsia leirille. Vaikka leiri sijoittui Emilian tutkintoa ikään kuin lähempänä olevaan lapsityöhön, toi Elisan mukanaolo projektiin omanlaisia piirteitä ja tunnun moniammatillisesta yhteistyöstä yli ikään kuin työmuotojen rajojen. Elisa toimi leirin tiimissämme eräänlaisena diakoniakasvat-
tajana ja -asiantuntijana (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. b), mikä loi mieles-
tämme mahdollisuuksia monipuolisemman tiimityön toteutumiseen. Koemme
tärkeäksi tällaisen moniammatillisen työotteen toiminnassa, koska se samalla
opettaa myös itse työntekijöitä ottamaan erilaisia asioita huomioon sekä auttaa
entistä kokonaisvaltaisemmin ihmisen tai ilmiön huomioimista.

Koska leirin organisaatiollinen paikka on lapsi- ja nuorisotyössä, huomasimme
kehittyneemme eniten Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön ydinosamisalueissa
(Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. c). Pedagogiseen osaamisalueeseen liittyvät
lapsen ikätason tunteminen ja siihen vastaaminen, ryhmänohjaukselliset suun-
nitelmat sekä lapsen lisäksi hänen kontekstinsa, perheensä, huomioiminen ovat
olleet suurimpia oppimisen paikkoja prosessimme aikana.

Kuten odotettavissa on kehitettäessä uutta työmuotoa, koemme kehittyneemme
etenkin kehittämisosaamisen alueella (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. c):
edellä mainittu työn organisointi, suunnittelu ja määrätietoinen eteenpäin viemi-
nen ovat kasvattaneet meitä ammatillisesti todella paljon. Myös työyhteisö- ja
tiimityön vuorovaikutusosaamista vaativat taidot ovat kehittyneet pitkän – ja
suunnittelu- ja kirjoitusvaiheessa erittäin tiiviinkin – työskentelytavoiltaan moni-
naisen yhteistyön edetessä.

LÄHTEET

- Aarnio-Linnanvuori, Essi 2010. Ympäristökasvatus: teoriaa, käsitteitä ja sisältöjä. Teoksessa Ilkka Sipiläinen & Pekka Tukeva (toim.) Ympäristökasvatus seurakunnassa. Helsinki: Kirjapaja, 10–30.
- Berryman, Jerome W. 2005. Suuri leikki. Ohjaajan opas. Vanhan testamentin kertomuksia. Helsinki: Lasten keskus.
- Berryman, Jerome W. 2004. Suuri leikki. Käsikirja Godly Play –menetelmään. Helsinki: Lasten keskus.
- Brummer, Matti 2002. Lasten elämästä – psykoanalyttisiä näkökohtia. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Helsinki: WSOY, 78–86.
- Clarke, Heli 1998. Keinot ja päämäärät seikkailukasvatuksessa. Teoksessa Timo Lehtonen (toim.) Elämän seikkailu. Jyväskylä: Atena Kustannus, 61–79.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. a. Sosiaalialan koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit eli osaamisvaatimukset. Harjoittelussa oppimisen tavoitteet ja arviointi, liitteet. Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Liite 1. <http://www.diak.fi/harjoittelu>. Alakohtaiset kompetenssi- ja ydinosaamiskuvaukset. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. b. Diakoniatyöntekijöiden ydinosaamisalueet. Harjoittelussa oppimisen tavoitteet ja arviointi, liitteet. Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Liite 3. <http://www.diak.fi/harjoittelu>. Alakohtaiset kompetenssi- ja ydinosaamiskuvaukset. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto.

Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. c. Kirkon nuorisotyönohjaajan ydinosaamisalueet. Harjoittelussa oppimisen tavoitteet ja arviointi, liitteet. Sosiaalialan koulutusohjelma, kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto. Liite 3. <http://www.diak.fi/harjoittelu>. Alakohtaiset kompetenssi- ja ydinosaamiskuvaukset. Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto.

Furman, Erna 1998. Auta lasta kasvamaan. Helsinki: Yliopistopaino.

Hakala, Pirjo 2002. Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 233–266.

Helsingin kaupungin tietokeskus 2010. Helsinki alueittain 2009. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Helsingin Mikaelin seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2010. Kopio tekijöiden hallussa.

Helsingin Mikaelin seurakunta 2009. Toimintaorganisaatio 1.1.2010. Esitys työyhteisökokoukselle 9.9.2009. Kopio tekijän hallussa.

Helsingin Mikaelin seurakunta i.a. Helsingin Mikaelin seurakunta. Perustiedot. Viitattu 16.10.2010.

<http://mellunkyla.kirkkohelsinki.net/?deptid=1588>

Hännikäinen, Maritta & Rasku-Puttonen, Helena 2001. Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Kirsti Karila, Jarmo Kinno & Jorma Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 158–183.

Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1997. Elämää varten. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.

- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 192–232.
- Karppinen, Seppo J.A. 2007. Elämyksestä kokemukseen ja oppimiseen. Teoksessa Seppo J.A. Karppinen & Timo Latomaa (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 75–97.
- Karppinen, Seppo J.A. & Latomaa, Timo 2007. Elämyksestä kokemukseen ja oppimiseen. Teoksessa Seppo J.A. Karppinen & Timo Latomaa (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 11–20.
- Kero, Sami 2007. Hallitus hyväksyi Sipoo-liitoksen äänin 8-4. Helsingin Sanomat 29.6.2007. Viitattu 16.10.2010.
<http://www.hs.fi/kaupunki/artikkeli/Hallitus+hyv%C3%A4ksyi+Sipoo-liitoksen+%C3%A4%C3%A4nin+8-4/1135233174123>
- Ketola, Tapani 2002. Leirituuli. Käsikirja toiminnan järjestäjille ja ohjaajille. Helsinki: Lasten Keskus.
- Ketola, Tapani 1979. Leiripolku. Pieksämäki: Poikien keskus.
- Kiiski, Eero 1998. Seikkailua elämysten maailmassa. Teoksessa Timo Lehtonen (toim.) Elämän seikkailu. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 109–115.
- Kinanen, Juha 1997. Leirille. Teoksessa Liisa Luukkonen (toim.) Nollasta neljääntoista. Käsikirja seurakuntien lapsi- ja nuorisotyöhön. Helsinki: Lasten Keskus. 204–213.
- Kirkkohallitus 2008. Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2008:1. Viitattu 21.8.2010.

[http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/FA07DF64968908AAC22574630040A21B/\\$file/KH_ilmasto-ohjelma_netti.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/FA07DF64968908AAC22574630040A21B/$file/KH_ilmasto-ohjelma_netti.pdf)

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä 2008. Lapsi on osallinen. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirja. Helsinki: Kirkon kasvatus ja nuorisotyö/Kirkkohallitus.

Kokljuschkin, Mikael 1999. Seikkailuun! Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Korhonen-Wälkä, Ulla 2008. Kaupunkielämää lähiöissä. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Laulaja, Jorma 2002. Diakonia uskon ja rakkauden risteyksessä. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 59–70.

Lehtinen, Erno & Kuusinen, Jorma 2001. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY.

Lehtonen, Kai & Mäkelä Eeva & Pulli Kalle 2007. Ohjaus seikkailutoiminnassa. Teoksessa Seppo J.A. Karppinen & Timo Latomaa (toim.) Seikkailun elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 127–138.

Lepistö, Tytti E. 2007. Helsingin asuinalueiden vertailua seurakunnittain. <https://luottamus.helsinginseurakunnat.fi/dokumentit/tutkimus/seurakunnat090107.pdf>

Linnossuo, Outi 2007. Seikkailukokemusten vaikuttavuuden tutkimus. Teoksessa Seppo J.A. Karppinen & Timo Latomaa (toim.) Seikkailun elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 201–223.

- Luumi, Pertti 1997. Kasteen kautta seurakuntaan. Teoksessa Liisa Luukkonen (toim.) Nollasta neljääntoista. Käsikirja seurakuntien lapsi- ja varhaisnuorisotyöhön. Helsinki: Lasten Keskus, 79–86.
- Luurila, Tuulikki 2010. Lahjoittaja. Henkilökohtainen tiedonanto 8.5.2010.
- Mellunkylä-lehti 2010. Mellunkylä yhä asukasluvultaan Suomen suurin kaupunginosa. Mellunkylä-lehti 2, 5.
- Mikael-lehti 2010. Helsingin Mikaelin seurakunta. Mikael-lehti 2010/2011, 32.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatust? Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 63–82.
- Mäkinen, Aulikki 2007. Lattiakuvat. Helsinki: Lasten Keskus.
- Mäkinen, Aulikki 2008. Lattiakuvat – käytännön uskontopedagogiikkaa. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus. 339–350.
- Mäkinen, Aulikki 2009. Lattiakuvat 2. Helsinki: Lasten Keskus.
- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 87–103.
- Nurmi, Jan-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Poikkeus, Anna-Maija 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korhokangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 122–138.

- Privett, Peter 2009. Play. Teoksessa Richards, Anne & Privett, Peter (toim.) Through the eyes of a child. New insights in theology from a child's perspective. London: Church House Publishing, 101–124.
- Riekkinen, Wille 2008. Kristillisen kasvatuksen lähtökohtia. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 83–93.
- Räsänen, Antti 2008. Kristillinen kasvatusteoriat ja käytännössä. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 287–304.
- Telemäki, Matti 1998a. Johdatus seikkailukasvatukseen teoriaan. Kajaani: Kajaanin opettajankoulutuslaitos.
- Telemäki, Matti 1998b. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa Timo Lehtonen (toim.) Elämän seikkailu. Jyväskylä: Atena Kustannus, 11–25.
- Tukeva, Pekka 2010. Muutoksetekijälle leirityö on mahdollisuus. Teoksessa Ilkka Sipiläinen & Pekka Tukeva (toim.) Ympäristökasvatus seurakunnassa Helsinki: Kirjapaja, 108–112.
- Valaranta, Tuuli 2010. Diakoni. Helsingin Mikaelin seurakunta. Helsinki. Sähköpostiviesti 26.10. Vastaanottaja Emilia Perkiö. Kopio tekijän hallussa.
- Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 107–128.
- Vilén, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus. Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

LIITTEET

LIITE 1: Maatilaseikkailuleirin mainos

Oletko valmis
MAATILASEIKKAILUUN?

Jos olet...

- ☞ 5-7-vuotias
- ☞ reipas ja rohkea
- ☞ halukas tutustumaan maatilän eläimiin
- ☞ innokas seikkailemaan myös maatilaa ympäröivässä metsässä

... olet juuri se, jota etsimme mukaan yhteiseen seikkailuun!!!

Ilmoittaudu mukaan 8.-10.6.2010 pidettävälle leirille Tuhannen Tarinan Taloon Etelä-Karjalaan!

Seikkailuinfoa vanhemmille:

Leirimme järjestetään osana Helsingin Mikaelin seurakunnan toimintaa. Olemme sionomi-diakoni ja -kirkon nuorisotyön ohjaaja -opiskelijat ja toteutamme lasten seikkailuleirin ja siihen liittyvät tapahtumapäivät osana opinnäytetyötämme. Meidän lisäksi leirille lähtee myös seurakunnan varhaisnuorisotyöntekijä sekä joukko isosia.

Ennen leiriä järjestämme vanhempainillan ja tutustumispäivän lapsille. Leirin jälkeen on luvassa vielä muisteluilta, johon koko perhe on tervetullut. Seikkailumme kannalta tärkeät päivämäärät ovat siis:

- ☞ Vanhempainilta ti 11.5. klo 18 Mikaelinkirkolla
- ☞ Lasten tutustumispäivä - Valmistautuminen seikkailuun ma 7.6. klo 14-16 Mikaelinkirkolla
- ☞ Maatilaseikkailuleiri 8.-10.6. Lähtö ti 8.6. klo 9.00 Mikaelinkirkolta ja paluu samaan paikkaan to 10.6. n. klo 15.
- ☞ Muisteluilta koko perheelle ma 14.6. klo 17-19 Mikaelinkirkolla

Ilmoittautuminen tapahtuu Helsingin Mikaelin seurakunnan nettisivujen kautta www.mikael.helsinginseurakunnat.fi -> Toiminta -> Lapset ja perheet. Ilmoittautuminen päättyy 30.4. Vanhempainillassa jaamme tarkempia tietoja sisältävän leirikirjeen varusteluetteleineen. Ilmoitathan, jos et pääse paikalle!

Osallistumismaksu on 20€ ja lasku lähetetään ilmoittautuessa annettuun osoitteeseen.

Seikkailuterveisin,
 Elisa Hytti
 "Puhelinnumero"

Emilia Perkiö
 "Puhelinnumero"

"Ohj. nimi" (varhaisnuorisutyön ohjaaja)
 "Puhelinnumero"

PS. Voit tutustua Tuhannen Tarinan Taloon etukäteen nettisivuilta:
www.tuhannentarinantalo.com

LIITE 2: Maatilaseikkailuleirin leirikirje

MAATILASEIKKAILULEIRI

8.-10.6.2010

Tervetuloa mukaan seikkailemaan Tuhannen Tarinan Talolle!

Tässä leirikirjeessä saat lisätietoa leiristä ja niistä varusteista, joita leirillä tarvitaan.

Ennen leiriä lapsilla, isosilla ja ohjaajilla on mahdollisuus tutustua toisiimme Valmistautuminen seikkailuun - tutustumispäivässä maanantaina 7.6. klo 14-16 Mikaelinkirkolla (2. krs). Ohjelmassa on tutustumista toisiimme ja leirin teemoihin leikin, laulun ja tiedon kautta.

Leirille lähdetään tiistaina 8.6. kello 9.00 Mikaelinkirkolta, olethan ajoissa paikalla! Torstaina 10.6. lähdemme Tuhannen Tarinan Talolta noin kello 12.30 ja olemme Mikaelinkirkolla kello 15.00 mennessä. Arvioitu ajoaika on 2h 15 min.

Leiriohjelmaan sisältyy muun muassa eläimiin tutustumista ja niiden hoitoa, luontoretki, hiljentymistä Taivaan isän ihmeiden edessä sekä paljon muuta mukavaa yhdessäoloa. Keskiviikkoiltana ohjelmassa on saunomista, jonka yhteydessä on myös mahdollisuus uida. Leiriohjelma tapahtuu pääasiassa ulkona.

Omia puhelimia eivät lapset leirillä tarvitse, ohjaajat ovat tavoitettavissa tarvittaessa. Jos lapsilla kuitenkin on puhelimia mukana, niin niitä säilytetään omissa huoneissa ja ne kerätään yön ajaksi pois. Lapset ovat tapaturmavakuutettuja leirin aikana, mutta heidän tavaransa eivät.

Leirillä syödään viisi kertaa päivässä, joten tarvetta omille eväille ei ole. Kaikenlaiset herkut tulee jättää kotiin.

Leirin jälkeen kokoонnumme vielä kaikki yhdessä muistelemaan Seikkailuamme maanantaina 14.6. klo 17 alkaen Mikaelinkirkolle (2. krs). Ohjelmassa on valokuvien katselua ja muistojen jakamista. Tällöin toivomme myös saavamme erityisesti vanhemmilta palautetta leiristä oheistapahtumineen, koska järjestämme tämän opinnäytetyönämme.

Pakkaathan mukaan ainakin seuraavat seikkailun kannalta oleelliset varusteet:

- Petivaatteet (lakana, pussilakana, tyynyliina)
- Pyyhe, uimapuku
- Sadevaatteet, saappaat
- Henkilökohtaiset hygieniatarvikkeet (hammasharja & -tahna, shampoo jne)
- Tarpeeksi vaatteita joka säälle, myös vaihtovaatteita
- Yöasu + Unilelu
- Päähine/huivi auringolta suojaamaan + aurinkorasva
- Hyvät kengät, esim. lenkkarit
- Henkilökohtaiset lääkkeet
- Sairausvakuutuskortti
- Paljon iloista ja reipasta leirimieltä 😊
- TURVATIELOMAKE TÄYTETTYNÄ JA ALLEKIRJOITETTUNA!

Muistathan että nimikoidut varusteet löytävät omistajansa helpoiten.

Leiriä innolla odottaen,

Elisa Hytti
"Puhelinnumero"

Emilia Perkiö
"Puhelinnumero"

"Ohjaajan nimi"
nuorisotyönohjaaja
Mikaelin seurakunta
"Puhelinnumero"

sekä leirin isokset

LIITE 3: Maatilaseikkailuleirin ohjelma

	Tiistai 8.6.	Keskiviikko 9.6.	Torstai 10.6.
7.30		Herätys	Herätys
7.45		Aamupala	Aamupala
8.30	Paikalla Mikaelinkirkolla	Aamuhetkinen	8.15 Aamuhetkinen
9.30	9.00 LÄHTÖ Mikaelinkirkolta n.11.20 Perillä, huonejako (alustavaa jo bussissa!)	Ohjelmaa: Eläinystävien hoito jatkuu Ulkoleikkejä, jos jää aikaa	8.45 Pakkaaminen ja oman huoneen siivous 9.30 Ohjelmaa: Eläinystävien jäähvyäiset Leirimuiston tekeminen
11.30	Lounas	Lounas	Lounas
12.15	TTT pihapiiriin yms tutustuminen lounaan jälkeen	Lepohetki heti lounaan jälkeen omissa huoneissa	Fiiliskierros bussia odotellessa 12.30 Lähtö Mikaelinkirkolle
13.30	13.00 Lakanat + lepohetki	Luontoretelle	15.00 Mikaelinkirkolla
14.15	Välipala	Välipala matkan varrella (noin 14)	
14.45	Ohjelmaa: Eläinystäviin tutustumista, hoitoeläinten jako ja heppa-ajelua?	Paluu Tuhannen Tarinan Talolle ennen päivällistä, vapaata leikkiä/touhua jos jää aikaa	Mahdollinen ohjaajien + isosten palaveri kirkolla
16.30	Päivällinen	Päivällinen	
17	Ohjelmaa ulkona: leikkejä, pelejä	17.30 SAUNAT: 3 ryhmässä, 30 min, pojat ensin	
18.30	Iltahjelmaa: tutustumista ja laulua		
19.00	Iltapalaa, jonka jälkeen iltatoimet	Iltapalaa: lettuja nuotiolla. Hammaspesu ennen hartautta	
n. 19.45	Fiiliskierros + Iltahartaus (huoneittain nukkumaan isosen johdolla)	Fiiliskierros + Iltahartaus (huoneittain nukkumaan isosen johdolla)	
n. 20.15	Nukkumaan (isosek lukevat iltasadun huoneissaan)	Nukkumaan (isosek lukevat iltasadun huoneissaan)	
21.30	Ohjaajien + isosten palaveri	Ohjaajien + isosten palaveri	